

Eirik Strand Sydsæther
Jørgen G. Larsen

Implementeringseffekter av IFRS 9 - en analyse av banker i Skandinavia

Masteroppgave i Regnskap og revisjon (MRR)

Veileder: Frode Kjærland

Juni 2020

Eirik Strand Sydsæther
Jørgen G. Larsen

Implementeringseffekter av IFRS 9 - en analyse av banker i Skandinavia

Masteroppgave i Regnskap og revisjon (MRR)
Veileder: Frode Kjærland
Juni 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for økonomi
NTNU Handelshøyskolen

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Denne masteroppgaven representerer avslutningen på vår master i Regnskap og Revisjon ved NTNU Handelshøyskolen. Vi ønsker å takke vår veilder Frode Kjærland for verdifulle kommentarer og veiledning gjennom prosessen. Vi ønsker også å takke Trond Kristoffersen og medstudenter for nyttige innspill til oppgaven.

En oppgave rundt implementeringseffektene av standarden for Finansielle Instrumenter (IFRS 9) ble valgt fordi vi ønsket å tilegne oss mer kunnskaper rundt dette komplekse området innen regnskap. Oppgaven ble også aktualisert da standarden ble implementert i 2018, noe som gir oss en god anledning til å dokumentere implementeringseffektene. Våre forkunnskaper på dette området var begrenset, noe som har gjort dette både til en krevende og lærerik prosess.

Innholdet i denne oppgaven står for forfatterenes regning.

Sammendrag

IFRS 9 trådte i kraft 1 januar 2018 og introduserer klarere kriterier for klassifikasjon og måling av finansielle instrumenter og forpliktelser, en ny tre-trinns modell for tapsavsetninger og en forenkling av sikringsbokføring. Vi har i denne anledningen dokumentert implementeringseffektene IFRS 9 har hatt på 20 banker i Skandinavia, med utgangspunkt i årsrapportene for 2018.

I den teoretiske delen av artikkelen ser vi overordnet på bakgrunnen for hvorfor IFRS 9 ble til, og hvilke implikasjoner den nye standarden kan ha på prosyklisitet og den finansielle stabiliteten. I empirien har vi undersøkt hvordan standarden har endret klassifikasjon og måling av finansielle eiendeler og forpliktelser, tapsavsetningene, egenkapital, sikringsbokføring og de tilhørende nøkkeltallene. Videre har vi sett nærmere på noteinformasjonen bankene gir rundt den nye standarden. Her har vi spesielt vektlagt noteinformasjonen rundt den nye modellen for forventet tap, herunder beskrivelse av metodikken, definisjoner på «vesentlig økning i kredittrisiko» og mislighold, makrosценарier og variabler og sensitiviteter. Avslutningvis foretar vi en geografisk sammenligning av landene i Skandinavia. Våre funn tyder på at det er mangler i implementeringen og rapporteringen, og derfor rom for forbedringer i senere regnskapsperioder. Vi stiller oss kritisk til om man oppnår de målsetningene standardsetterne hadde før innføringen dersom dette ikke forbedres.

Vi bidrar til forskningslitteraturen på flere områder. For det første dokumenterer vi faktiske implementeringseffekter og stiller dette opp mot hva som var prognosert på forhånd. Gjennom å kartlegge bankenes praksis og virkningene identifiserer vi problemområder som er av interesse å forbedre dersom man ønsker å oppnå formålene standardsetterne hadde med IFRS 9. Vi bidrar også med å supplere litteraturen rundt IFRS 9 og oppfordrer til videre forskning på dette området for å kunne sikre oppnåelse av standardens overordnede formål.

Innhold

1	Introduksjon	1
2	Teoretisk Bakgrunn	3
2.1	Virkelig verdi-debatten	3
2.2	Klassifikasjon og måling under IFRS 9	5
2.2.1	Finansielle forpliktelser	6
2.2.2	Implikasjoner av virkelig verdi	7
2.3	Nedskrivning	7
2.3.1	Ny modell for tapsavsetninger	8
2.3.2	Makroøkonomiske scenarier	10
2.3.3	Implikasjoner av skjønn	11
2.4	Sikringsbokføring	13
3	Data og metode	14
4	Implementeringseffekter av IFRS 9	17
4.1	Klassifikasjon og måling av eiendeler	17
4.2	Ny modell for tapsavsetninger	19
4.2.1	ECL og individuelle tapsavsetninger under IAS 39	21
4.3	Noteinformasjon	23
4.3.1	Scenarier og makroøkonomiske variabler	25
4.3.2	Sensitiviteter	26
4.3.3	Sikringsbokføring	27
4.4	Effekt på egenkapital	28
4.5	Geografisk sammenligning	29
5	Konklusjon	30
	Referanser	33
A	Vedlegg tabeller	39

Figurer

1	Klassifisering og måling av eiendeler	6
2	Forventet tapsmodell	9
3	Eiendeler målt til virkelig verdi	18
4	Endring i tapsavsetninger	20
5	Forventet tap fordelt på trinnene	22
6	Effekt på egenkapital	28
7	ECL i trinn 3 i prosent av individuelle tapsavsetninger	41
8	Endring i måling til virkelig verdi og amortisert kost	42
9	Utlån fordelt på trinn	42
10	Tap i prosent av utlån	43

Tabeller

1	Utvalg	15
2	Diverse implementeringseffekter	39
3	Oversikt oversikt over noteopplysninger	40
4	Geografisk sammenligning	40

1 Introduksjon

Den globale finanskrisen i 2007/2008 avdekket mange svakheter i det internasjonale finansielle systemet. I etterkant av krisen hevdet en rekke regulatorer, politikere og akademikere at regnskapsstandardene for finansielle instrumenter var delvis årsaken for alvorligheten og lengden på krisen. Som respons oppfordret blant annet G-20 ledere, standardorganene International Accounting Standards Board (IASB) og Financial Accounting Standards (FASB) til å styrke reguleringen av den finansielle rapporteringen, og øke transparensen rundt verdsettelsen og tapsavsetningene til de finansielle instrumentene. Den tidligere standarden for finansielle instrumenter (IAS 39) har i retrospekt av finanskrisen blitt kritisert for å være mangelfull da tapsavsetningene skulle være basert på tidligere hendelser, og ikke forventede fremtidige hendelser. Under denne standarden skulle tapsavsetningene bare finne sted dersom det var objektive bevis på en tapshendelse. Det har blitt hevdet fra en rekke hold at denne bakoverskuende tilnærmingen til regnskapsstandarder gjorde at nedskrivningene under finanskrisen var for små og kom for sent. Som et resultat begynte IASB og FASB i 2009 arbeidet med deres versjon av nye standarder for finansielle instrumenter. I 2014 publiserte IASB den endelige versjonen av Finansielle Instrumenter (IFRS 9), som trådte i kraft 1 Januar 2018. Utarbeidningen av den nye standarden for finansielle instrumenter var delt opp i tre delprosjekter: (1) klassifisering og måling, (2) nedskrivning, og (3) sikringsbokføring. Hvert av disse delprosjektene skulle håndtere ulike utfordringer knyttet til IAS 39.

Siden det nå etter IFRS 9 skal være fremtidige utlånstap som skal være utgangspunktet for tapsavsetninger, har det i forkant av implementeringen vært diskusjon om eventuelle virkninger på bankenes resultater og balanse. European Banking Authority (EBA) gjorde allerede i 2016 en spørreundersøkelse på 50 banker for å evaluere virkningen av standarden. EBA fant at tapsavsetningene var forventet å øke i gjennomsnitt med 18% som følge av implementeringen av IFRS 9. I 2017 gjorde EBA sin andre evaluering, men utvidet omfanget og tok hensyn til relaterte prosesser og modeller. Resultatene fra denne undersøkelsen fortalte at tapsavsetningene kunne øke i gjennomsnitt med 13% (EBA, 2016, EBA, 2017).

IFRS 9 regnes som den største regnskapsmessige omleggingen for banker siden IFRS ble implementert (Madsen, 2015b), og vi bidrar til forskningslitteraturen ved at vi kan dokumentere de

faktiske implementeringseffektene standarden har hatt på banker i Skandinavia. Standarden vil forandre måten banker klassifiserer og måler finansielle eiendeler og forpliktelser på, introduserer en tre-trinns modell for tapsavsetninger og reformerer sikringsbokføring.

Det empiriske spørsmålet som denne artikkelen akter å belyse er hvilke faktiske implementeringseffekter IFRS 9 har hatt på banker i Skandinavia. For å besvare dette har vi tatt utgangspunkt i årsrapportene for 2018. Videre er det forventet at standarden ikke bare representerer en signifikant endring for banker når det kommer til modellering og bruken av nye prosesser for å estimere tapsavsetninger, men også når det gjelder interne kontroller og rapportering. Skjønnsmessige vurderinger er nødvendige når banker bruker fremtidsrettet scenarier (f.eks. antall scenarier brukt og vekten av disse) og indikatorer for å vurdere vesentlig økning i kredittrisiko (kvantitative og kvalitative). Det forventes derfor at kvaliteten på dataen som rapporteres fra institusjonene har økt etter implementeringen av den nye standarden, og at kvaliteten øker i fremtidige rapporteringsperioder.

På bakgrunn av dette har vi ikke bare sett på hvordan implementeringen har påvirket bankenes resultater og balanse, men vi har også gjort en vurdering av kvaliteten på notene rundt den nye standarden for de skandinaviske bankene. Til slutt gjør vi en vurdering om de virkninger som standarden har hatt på bankene, er i tråd med den intensjonen som standardsetterne hadde før implementeringen.

Artikkelen er videre organisert som følger. Seksjon 2 diskuterer tidligere litteratur på området. Her vil vi følge standardens oppbygging: 1) Klassifikasjon og måling, 2) Forventet tapsmodell for tapsavsetninger og 3) Sikringsbokføring. Vi vil så i hver del diskutere bakgrunnen for endringen i dette delprosjektet av standarden, hva endringen er og hvilke implikasjoner det kan få basert på tidligere forskning. Videre diskuterer seksjon 3 utvalg og metode, og seksjon 4 ser på implementeringseffekter og funn. Til slutt konkluderer vi i seksjon 5 og gir forslag til fremtidig forskning.

2 Teoretisk Bakgrunn

Vi starter denne seksjonen med å diskutere debatten mellom bruken av historisk kost og virkelig verdi for finansielle eiendeler. Deretter vil vi i 2.2-2.2.1 ta for oss klassifikasjon og måling av finansielle eiendeler og forpliktelser under IFRS 9. Videre i 2.2.2 redegjør vi for implikasjoner som følger av de nye reglene. I 2.3 tar vi for oss de nye reglene for nedskrivning og presenterer deretter i 2.3.1 modellen for beregning av forventet tap. Makroøkonomiske scenarier og implikasjoner av skjønn følger av 2.3.2 og 2.3.3. Til slutt ser vi på sikringsbøkføring i 2.4.

2.1 Virkelig verdi-debatten

Den globale finanskrisen i 2007/2008 har vært en viktig drivkraft bak debatten om regnskapsregler og dens påvirkning på prosykklalitet, og den påfølgende effekten på den finansielle stabiliteten. Mer spesifikt har debatten pekt på virkelig verdi som en av de skyldige i brannsalget av finansielle instrumenter som ble sett under finanskrisen og som bidro til økonomisk ustabilitet. Noen akademikere hevder at historisk kost kan være et alternativ til bruken av virkelig verdi.

Tilhengere av virkelig verdi argumenterer at virkelig verdi for eiendeler og forpliktelser reflekterer nåværende tilstander i markedet og dermed gir betimelig informasjon. Dette resulterer i økt transparens og oppmuntrer til raske korrigerende tiltak. Kontroversen handler derimot om det faktisk leder til økt transparens, og om det kan lede til uønskede handlinger fra bankenes side. Motstandere hevder at virkelig verdi ikke er relevant og at det kan være misledende for eiendeler som holdes over en lengre periode, særlig til forfall. Videre argumenteres det at prisene kan være forvrengt av ineffektivitet i markedet, investors irrasjonalitet eller likviditetsproblemer, samt at virkelig verdi kan være basert på modeller som ikke er pålitelige (Laux og Leuz, 2009).

Virkelig verdi og dens virkning gjennom forretningscyklusen har også vært gjenstand for betydelig debatt (Enria et al., 2004, Scarlata, Sole og Novoa, 2009). Bekymringen her er at virkelig verdi er prosyklisk, altså at det forsterker svingningene i det finansielle systemet og at det til og med kan føre til en nedadgående spiral i de finansielle markedene. Det er to argumenter for hvorfor virkelig verdi kan bidra til prosykklalitet. Det første argumentet er at virkelig verdi og oppskrivning av eiendeler gjør at banker kan øke deres utlåning i oppgangskonjunkturer, som gjør det finansielle

systemet mer sårbart og kriser mer alvorlig (Persaud, 2008). Til kontrast er det ikke lov å skrive opp eiendeler under historisk kost når det går bra i økonomien, og lage skjulte reserver som kan bli reversert i tider når det er krise. Laux og Leuz (2009) hevder derimot at dette argumentet ignorerer at virkelig verdi gir tidligere varselsignaler for en forestående krise, og dermed tvinger banker til passende tiltak tidligere. Virkelig verdi kan dermed faktisk redusere alvorligheten på krisen.

Det andre argumentet er at virkelig verdi kan provosere smitte i det finansielle markedet. Med dette mener de at banker kan være nødt til å selge eiendeler til en pris under den fundamentale verdien, og at den prisen blir relevant for andre institusjoner som må hente en virkelig verdi fra markedet (Allen og Carletti, 2008). Dette argumentet krever at det er direkte eller indirekte bånd knyttet til regnskapssystemet som utløser salget av eiendelene. Allen og Carletti (2008) viser at regnskapsbaserte regulatoriske kapitalkrav (f.eks. covenants) for bankene kan lede til smitte. Det neste spørsmålet er hvordan en kan respondere på dette.

Et alternativ er å bruke historisk kost. Å verdsette eiendeler til historisk kost isolerer banker fra markedspriser og dermed også fra prisene til andre banker. Man unngår da potensielt negative smitteeffekter. Men som Plantin, Sapra og Shin (2008) poengterer kan historisk kost skape insentiver for «gains trading», altså at en selger eller velger bort å selge med den hensikt å blåse opp eller redusere rapportert profitt. Dette var vanlig praksis under historisk kost, og en av årsakene for introduksjonen av virkelig verdi for finansielle instrumenter. En alternativ måte for å håndtere prosyklisitet er å tillate at man avviker fra markedspriser i situasjoner hvor smitte kan forekomme. Både US GAAP og IFRS tillater dette i visse tilfeller. For det første sier standardene at priser som kommer fra tvangssalg ikke skal bli brukt, noe som beskytter mot smitteeffekter fra kriserammede banker. For det andre muliggjør standardene bruken av verdsettelsesmodeller for å finne en verdi når markedene er inaktive. Dette begrenser også de negative effektene av en finansiell krise. For det tredje tillater US GAAP og nylig IFRS reklassifiseringen av virkelig verdi eiendeler til en kategori hvor historisk kost og mindre strenge nedskrivningstester gjelder. US GAAP og IFRS har dermed mekanismer som potensielt unngår negative smitteeffekter i kriserammede markeder og nedadgående spiraler.

Videre er det viktig å anerkjenne at standardsettere står overfor en rekke «trade-offs» og virkelig

verdi er intet unntak. Et eksempel er «trade-off» mellom relevans og pålitelighet som står sentralt når en skal avvike fra markedspriser. Et annet eksempel er at virkelig verdi anerkjenner tap tidligere, noe som tvinger banker til å gjøre de nødvendige tiltakene tidligere. Dette gjør det også vanskeligere å skjule potensielle problemer som bare vokser seg større og kan gjøre en krise mer alvorlig. Likevel gir denne fordelingen et nytt sett av avveininger for standardsetterne. Virkelig verdi introduserer volatilitet i finansregnskapet i normale tider og kan skape smitteeffekter i kriser.

I respons til disse argumentene bestemte IASB at å måle alle instrumentene til virkelig verdi ikke er den mest hensiktsmessige tilnærmingen til å forbedre rapporteringen for finansielle instrumenter. IFRS 9 har derfor en «mixed-attribute approach» da IASB hevder at begge disse tilnærmingene kan gi nyttig informasjon for brukerne av finansregnskapet (IASB, 2014).

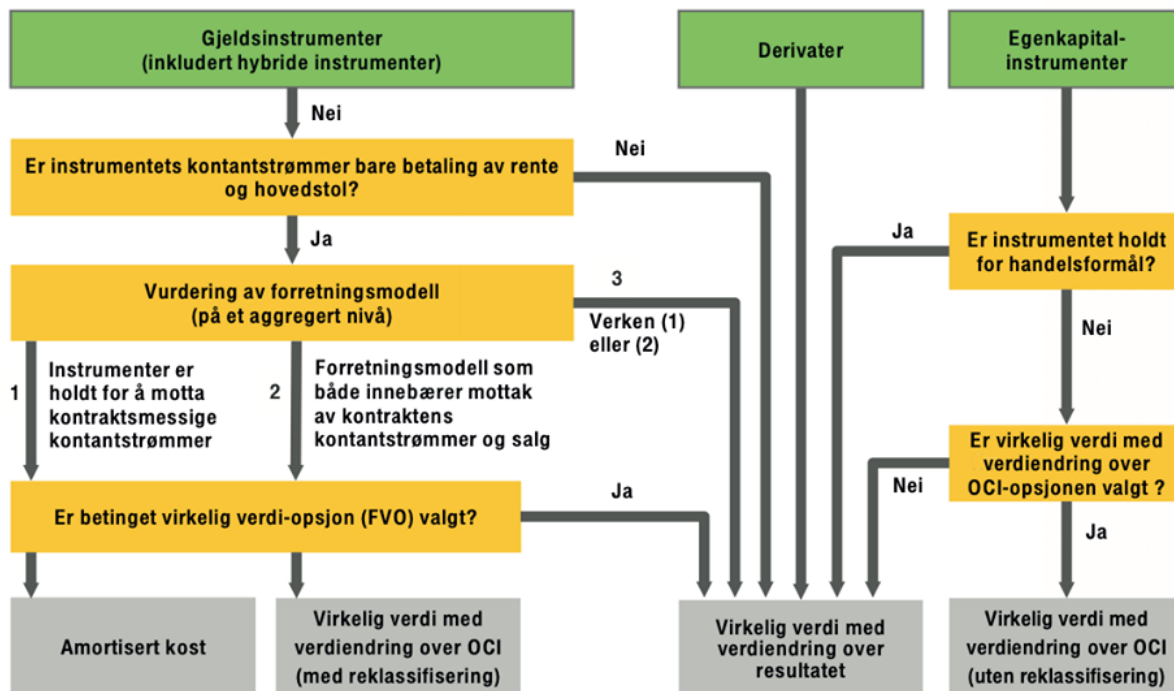
2.2 Klassifikasjon og måling under IFRS 9

IFRS 9 introduserer i hovedsak tydeligere kriterier for klassifisering av eiendeler. Tidligere under IAS 39 hadde man fire hovedkategorier; virkelig verdi over resultatet (FVPL), tilgjengelig for salg (AFS), holdt til forfall (HTM) og utlån og fordringer. Disse er nå erstattet med følgende målekategorier:

- Amortisert Kost
- Virkelig verdi over totalresultatet (OCI)
- Virkelig verdi over resultatet

For finansielle eiendeler skilles det mellom gjeldsinstrumenter og egenkapitalinstrumenter. Definisjonene på gjeldsinstrumenter og egenkapitalinstrumenter følger av IAS 32. **Figur 1** illustrerer IFRS 9 sine prinsipper for klassifisering og måling av finansielle eiendeler.

Etter IFRS 9 skal klassifiseringen til rett målekategori foretas basert på både kjennetegnene for de kontraktmessige kontantstrømmene (SPPI-kriteriet) og forretningsmodellen for styring av de finansielle eiendelene (forretningsmodell-kriteriet). Det betyr at de gjeldsinstrumenter med kontantstrømmer som kun er betaling av rente og hovedstol, og som holdes for å motta kontrakts-

Figur 1: *Klassifisering og måling av eiendeler (Madsen, 2015a)*

messige kontantstrømmer, skal måles til amortisert kost (IFRS 9.4.1.2). Videre skal finansielle instrumenter med kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol, som holdes for å motta kontraktmessige kontantstrømmer samt for handelsformål, måles til virkelig verdi med verdiendringer ført som andre inntekter og kostnader (OCI) (IFRS 9.4.2.1A). Når det kommer til investeringer i egenkapitalinstrumenter er hovedregelen at de skal disse måles til virkelig verdi i balansen med verdiendringer ført i resultatet. Et selskap kan benytte seg av opsjonen til å klassifisere instrumentet slik at verdiendringer føres over utvidet resultat (FVOCI) dersom egenkapitalinstrumentet ikke er holdt for handelsformål. Derivater skal alltid måles til virkelig verdi med verdiendringer i resultatet. Men dersom derivatene kan øremerkes som sikringsinstrumenter, skal de regnskapsføres i tråd med prinsippene for sikringsbokføring (Bernhoft, Kvitte og Røsok, 2018).

2.2.1 Finansielle forpliktelser

IFRS 9 introduserer ikke noe særlig nytt på dette området og reglene er i hovedsak de samme som under IAS 39. Hovedregelen er at finansielle forpliktelser skal måles til amortisert kost. Unnta-

kene er finansielle forpliktelser som skal måles til virkelig verdi over resultatet på grunn av de er holdt for handelsformål og finansielle forpliktelser som er utpekt til måling til virkelig verdi over resultatet (IFRS 9.4.2.1). En endring fra IAS 39 er at endringer i virkelig verdi som kan henføres til kredittrisiko for finansielle forpliktelser skal innregnes i utvidet resultat med mindre det ikke skaper en «accounting mismatch» (Bernhoft et al., 2018).

2.2.2 Implikasjoner av virkelig verdi

Virkelig verdi har allerede blitt brukt av banker i lang tid, da IAS 39 tillot det for en rekke finansielle eiendeler. Hovedforskjellen mellom IAS 39 og IFRS 9 er som sagt at IFRS 9 introduserer klarere kriterier for klassifiseringen av eiendeler til virkelig verdi over resultatet, virkelig verdi over OCI og amortisert kost. De nye kriteriene kommer som en følge av tidligere erfaringer med skjønsmessige anvendelser av tidligere kriterier, så vel som de tvilsomme reklassifiseringene som fant sted under finanskrisen. Huizinga og Laeven (2012) dokumenterer at under finanskrisen reklassifiserte en rekke banker eiendeler fra «Tilgjengelig for salg» til amortisert kost. Dette gjorde de i et forsøk på å lindre presset på bankenes kapitalposisjoner. Fiechter (2011) finner lignende bevis, ved at en tredjedel av utvalget på 215 banker utnyttet disse reklassifiserings mulighetene. Videre finner han signifikante bevis på at bankene som reklassifiserte eiendelene unngikk store virkelig verdi tap, og dermed høyere ROA, ROE, bokverdier og regulatorisk kapital. For selskaper med mer komplekse instrumenter vil de nye reglene kunne resultere i økt bruk av virkelig verdi. Som tidligere nevnt kan bruken av virkelig verdi føre til større volatilitet i netto inntekter enn hva som normalt sett ville være tilfelle i selskapets forretningsmodell. IFRS 9 introduserer altså en enklere modell og svarer dermed på noe av kritikken rettet mot IAS 39, men på bekostning av en mulig økt volatilitet i resultatet.

2.3 Nedskrivning

Under finanskrisen krevde både U.S GAAP og IFRS at tap på utlån skulle følge pådratt-tapsmodellen. Her skulle man bare nedskrive utlånene dersom det var objektive bevis basert på tidligere hendelser at en tapshendelse hadde funnet sted. Med andre ord så vil ikke ledelsen ha mulighet til å inkorporere effekter av fremtidige hendelser som man har informasjon om, på grunn av regnskaps-

reglene under IAS 39. I følge Novotny-Farkas (2016) vil bruken av denne type modell føre til at tapsavsetningene tas rett før tapshendelsen inntreffer, altså for sent.

Mye tyder på at pådratt-tapsmodellen for nedskrivninger var mer vektet mot å begrense regnskapsmanipulering og overvurderinger av tapsavsetninger, enn mot å tillate skjønnsmessige vurderinger slik at man kan sikre en betimelig anerkjennelse av kredittap og tilstrekkelige tapsavsetninger (Hashim, Li og O'Hanlon, 2019). I etterkant av krisen ble IASB og FASB presset fra flere hold til å adoptere en forventet tapsmodell for regnskapsføringen av kredittap. Financial Crisis Advisory Group uttalte i en rapport til standardsettere i juli 2009 at «styret bør utforske alternativer til pådratt tapsmodellen for avsetninger til tap som bruker mer fremadrettet informasjon. Disse alternativene inkluderer en forventet tapsmodell og en virkelig verdi modell» (FSB, 2009). Videre uttalte G20 lederne i en rapport at de anbefalte IASB og FASB til å konvergere standarder som vil anvende en større mengde tilgjengelig informasjon enn nåværende avsetninger krevde, slik at man kan anerkjenne tap på utlån på et tidligere tidspunkt i et forsøk på å begrense prosyklisitet (G20, 2009). Et viktig formål med IFRS 9 er derfor å sikre at tapsavsetningene ved en ny eventuell krise kommer tidligere, og i et større omfang.

2.3.1 Ny modell for tapsavsetninger

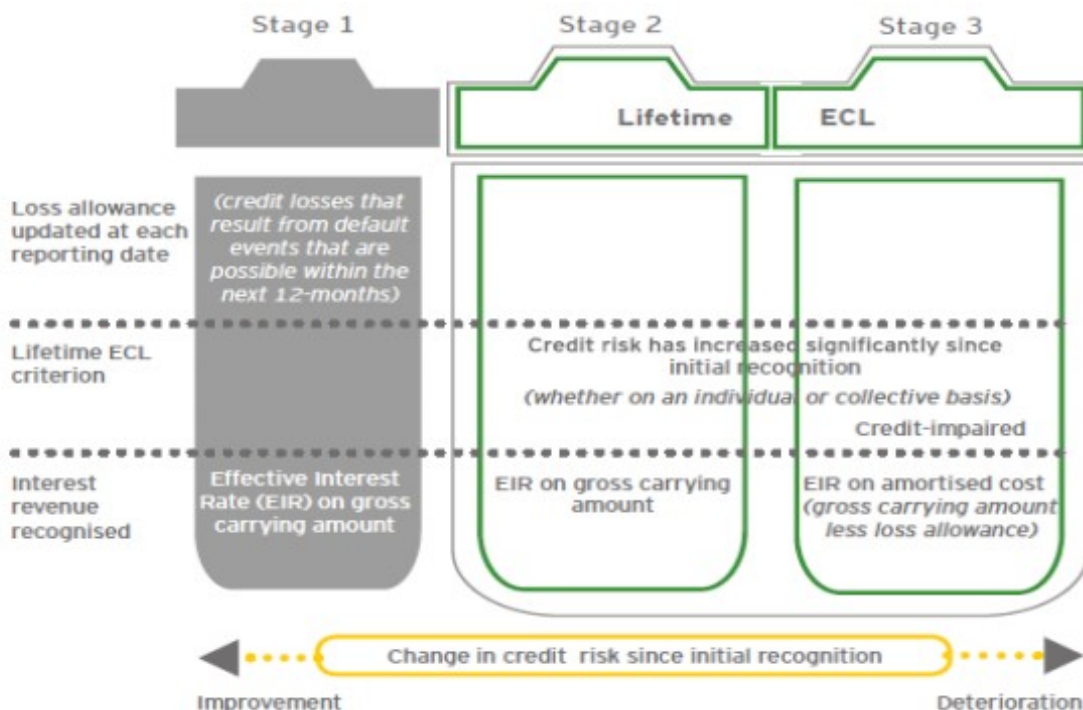
De nye nedskrivningsreglene representerer den største endringen ved IFRS 9 (Lloyd, 2014). Etter IFRS 9 skal tapsavsetningene innregnes basert på et forventet kredittap (ECL). Denne tilnærmingen har et vesentlig bredere spekter av informasjon som et selskap må hensynta når det skal bestemme sine forventninger til ECL. Selskaper skal ta i betraktning både informasjon om tidligere hendelser, aktuelle forhold og prognoser om framtidige økonomiske forhold, så lenge disse er tilgjengelige uten urimelige kostnader eller anstrengelser (IFRS 9.5.5.17). En viktig forskjell er at man under IFRS 9 alltid må gjøre rede for ECL når man innregner finansielle eiendeler og må oppdatere tapsavsetningene på hvert rapporteringstidspunkt (IFRS 9.5.5.3).

Forventet kredittap er et sannsynlighetsvektet estimat av manglende betalinger over instrumentets forventede levetid, diskontert med instrumentets effektive rente (IFRS 9.B5.5.28). Metoden for estimering av forventet kredittap baserer seg på å estimere sannsynlighet for mislighold (PD), eksponering ved mislighold (EAD) og tap ved mislighold (LGD) (Bernhoft et al., 2018). Dette kan

fremstilles matematisk slik:

$$PD * EAD * LGD = ECL \quad (1)$$

Videre skal estimeringen av forventet kredittap beregnes for de tre trinnene standarden legger til grunn. Dette innebærer at man beregner $PD * LGD * EAD$ for 12 måneder i trinn 1 og for livstid i trinn 2 og 3.

Figur 2: Tre-trinns modell for tapsavsetninger under IFRS 9 (EY, 2017).

Trinn 1 inkluderer finansielle instrumenter som ikke har hatt en «vesentlig økning i kredittrisiko» siden førstegangsinnregning, eller finansielle instrumenter som har lav risiko på rapporteringsdatoen. I trinn 1 skal det avsettes for 12-måneders forventet tap etter rapporteringsdatoen. Innregningen av 12 måneders ECL skal reflektere at de tapene som forventes fra førstegangsinnregning er inkludert i avkastningen på instrumentet. Mesteparten av en banks utlånsporteføljer vil klassifiseres til trinn 1.

Trinn 2 gjelder finansielle instrumenter som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden førstegangsinnregning, men uten objektive bevis for tap. I trinn 2 skal det beregnes ECL for instrumentets restløpetid. Migreringen av eksponeringer fra trinn 1 til trinn 2 er avhengig av hvordan

konseptet «vesentlig økning i kredittrisiko» tolkes i praksis. Migreringen innebærer en dobbelteffekt ved at risikoen for tap øker samtidig som beregningsgrunnlaget for tapsavsetningene utvides fra 12 måneder til forventet tap i levetiden, noe som omtales som en klippeeffekt (Madsen, 2015b). IFRS 9 etablerer ikke noen spesifikke regler vedrørende når det foreligger en «vesentlig økning i kredittrisiko» eller noen kvantitative terskler for dette. Det blir gitt eksempler på forhold som kan reflektere dette i standarden (IFRS 9.B5.17). Det foreligger likevel en «rebuttable presumption» i standarden om at det foreligger en vesentlig økning i kredittrisiko dersom en eiendel er 30 dager etter forfall.

Trinn 3 består av de finansielle instrumentene som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko og hvor det er objektive bevis for tap. Her skal det avsettes for livstids ECL. Objektive bevis for tap er avhengig av hvordan foretaket definerer «mislighold». IASB bestemte seg for å ikke definere «mislighold» i IFRS 9. Standarden inkluderer derimot en «rebuttable presumption» om at mislighold foreligger dersom de kontraktsmessige betalingene er mer enn 90 dager etter forfall. Men dersom et foretak har rimelig og støttende informasjon som sier det motsatte, gjelder ikke presumpsjonen. IASB understreker også at et foretak bør vurdere kvalitative indikatorer for mislighold når det er hensiktsmessig (IASB, 2014).

Standarden muliggjør derfor ulike definisjoner på hvordan «vesentlig økning i kredittrisiko» og «mislighold» defineres av foretakene. Følgelig vil opplysninger vedrørende detaljer rundt definisjoner og modellering være helt avgjørende for å kunne tolke og sammenligne regnskapsestimater mellom banker og andre selskaper for øvrig (ESRB, 2017).

2.3.2 Makroøkonomiske scenarier

Det følger av (IFRS B5.5.42) at estimatet for forventet kredittap skal reflektere et objektivt og sannsynlighetsvektet estimat som er bestemt ved å evaluere en rekke mulige utfall. Siden det kan være en ikke-linearitet mellom utvikling i kredittrisiko og ved måling av ECL, må foretakene legge til grunn forskjellige makroøkonomiske scenarier. Med dette menes det med at korrelasjonskoeffisienten mellom kredittrisiko og forventet tap trenger ikke være lik 1. Modelleringen gir da en forventningsrett og fremadskuende PD og bankene anvender denne i beregningen av ECL.

IFRS 9 spesifiserer ikke antall makroøkonomiske scenarier som skal bli brukt i ECL kalkuleringen, noe som er intensjonen med standarden. Foretakene behøver altså ikke å utforske alle tenkelige scenarier. Tolkningen av antall og type scenarier vil variere for eksempel basert på selskap og porteføljenes kompleksitet. Dette innebærer at PD-er som brukes i beregningen av forventet kreditttap (ECL), i stor grad vil reflektere synet til ledelsen når det kommer til forventede endringer i konjunkturen.

2.3.3 Implikasjoner av skjønn

Forventet tapsmodellen under IFRS 9 krever større bruk av skjønnsmessige vurderinger fra ledelsen når det kommer til timing og måling av forventet tap. Vedrørende timing må foretakene gjøre vurderinger for å avgjøre om det er en vesentlig økning i kredittrisiko for de finansielle eiendelene. Dette utløser overgangen fra beregning av 12 måneders forventet tap til beregning av tap for hele levetiden. For å unngå «klippeeffekter» (Madsen, 2015b) kan ledelsen ha insentiver til å utsette bevegelsen av eiendeler fra trinn 1 til trinn 2. Dette vil medføre at tapsavsetningene vil være for små og vil komme for sent, noe som var kritikken til IAS 39. Videre kan forsinkelser i migrering til trinn 2 skape verre «klippeeffekter» dersom man havner i nedgangskonjunktur. Da vil man få en betydelig økning i tapsavsetninger som vil påvirke kapitalkravene og dette vil skape de samme problemene som var observert under pådratt-tapsmodellen.

Ettersom IFRS 9 beror mer på ledelsens egne vurderinger og skjønn kan risikoen for manipulering av tapsavsetninger øke. Det er en betydelig mengde studier som peker på at manipulering av tapsavsetninger blant banker benyttes for å påvirke inntjening og regulatorisk kapital. Huizinga og Laeven (2012) undersøkte amerikanske bankers bruk av skjønnsmessige vurderinger under finanskrisen, og fant bevis på regnskapsmanipulering av tapsavsetninger for å overvurdere bokførte verdier av de finansielle instrumentene. Vi finner lignende bevis i Japan (Shrieves og Dahl, 2003), Australia (Anandarajan, Hasan og McCarthy, 2007) og Spania (Pérez, Salas-Fumás og Saurina, 2008). Til slutt kan studien til Bouvatier, Lepetit og Strobel, (2014) nevnes. Her brukte de data fra europeiske banker i tidsperioden 2004-2009 og fant at banker med mer konsentrert eierskap manipulerte regnskapene med tapsavsetninger. Denne atferden var mindre fremtredende i land med et mer bredt eierskap og land med et strengere regulatorisk regime. I følge Bushman (2016) kan

manipulering av tapsavsetninger også påvirke den finansielle stabiliteten gjennom to kanaler. For det første kan det overdrive mangel på kapital i nedgangstider da man ikke får dekket de uventede nedskrivningene som følge av krisen, samt det som må dekkes fra tidligere ikke resultatførte tap. For det andre svekkes transparensen. Dette hemmer markedsdisiplinen og bankene utnytter dette ved å gjøre mer risikofylte investeringer. Svak marked disiplin kan gi sterkere insentiver for at bankene bedriver mer risikotaking, da investorer ikke krever mer avkastning for denne risikoen. Uønskelige konsekvenser av dette fra et finansielt stabilitet-perspektiv er at investorer ikke stoler på regnskapstallene og brukerne kan få et feil bilde på styrken til bankene slik vi vitnet under finanskrisen, da bankene brukte over-optimistiske interne estimater på PD og LGD (Behn, Haselmann og Vig, 2016, Mariathasan og Merrouche, 2014).

Overgangen til forventet tapsmodellen innebærer bytte av regnskapsprinsipp. I følge Beaver (1973) vil disse kun ha en effekt dersom det påvirker selskapenes underliggende kontantstrømmer. Beregning av forventet kredittap er en annerledes periodisering av tap og påvirker dermed ikke de underliggende kontantstrømmene. Dette tilsier at tapsavsetninger isolert sett har lite påvirkning på realøkonomien. Det er i den grad bankhåndtverket blir påvirket som kan bidra til endring i den finansielle stabiliteten. Dette understrekes av Benston og Wall (2005) som påpeker at tapsavsetninger bare påvirker den finansielle stabiliteten i den grad de påvirker bankenes beslutninger i form av utbytter, investeringer og utlån. For eksempel vil tidligere og større rapporterte tap på utlån påvirke bankenes resultat og egenkapital. Dette vil dermed kunne føre til handlinger som emisjoner for å styrke egenkapital, redusering av utbytte, redusering av risikofylte investeringer og andre konservative handlinger som man ellers ikke ville benyttet.

I tillegg til trusselen for regnskapsmanipulering av tapsavsetninger, kan det være mye usikkerhet og subjektivitet rundt prognose horisonten og input som brukes i målingen av forventet tap. Det er flere studier som tyder på at man skal være skeptiske til ekspertenes prognoser. Ben - David, Graham og Harvey (2013) samlet inn 11,600 prognoser over 9 år om økonomidirektørenes prognoser for utviklingen i S&P indeksen. De fant at direktørenes spådommer for S&P indeksens utvikling det kommende året hadde under null korrelasjon med de faktiske verdiene, i tillegg til at de 80% konfidensintervallene var for smale ved at de kun inneholdt 33% av de realiserte verdiene. I tillegg finner Fildes og Stekler (2002) bevis for at ekspertene ikke klarer å forutse resesjoner i forkant og

at det gjøres systematiske feil som for eksempel at de underestimerer vekst under perioden hvor økonomien vokser, og overestimerer den under nedgangsperioder. Kinserdal (2015) viser også til resultater som peker på at den gjennomsnittlige ekspert kun er ubetydelig bedre enn det som er tilfellet ved tilfeldig gjetting ved vurdering av ulike utfall.

Litteraturen dokumenterer at risikoen for estimeringsusikkerhet er reell. Etter IAS 1.125 skal foretakene gi opplysninger om kilder til estimeringsusikkerhet, og beregningen av nettopp ECL vil trolig anses som en kilde til dette. Følgelig må bankene derfor gi ytterligere informasjon rundt forventede tap (ECL). Ettersom beregningen er avhengig av flere sentrale variabler, scenarier og forutsetninger forventes det at foretakene etterlever kravene ved å gi sensitivitetsanalyser (FRC, 2019).

Vi ser derfor at IASB og FASB har måtte gjort en rekke avveininger. På den ene siden gir standarden rom for at investorer og andre brukere av finansregnskapet kan få mer beslutningsnyttig informasjon ved at banker kan inkorporere informasjon om fremtidige kredittap. På den andre siden gir det rom for opportunistisk regnskapsrapportering for å påvirke rapportert inntekt og regulatorisk kapital samt en mulig svekkelse i informasjonens pålitelighet.

2.4 Sikringsbokføring

Sikringsbokføringsreglene som lå til grunn under IAS 39 ble laget når sikringsbokføring var relativt nytt, hvor både bruken og forståelsen av dette var begrenset. Reglene ble kritisert for å være for komplekse og vanskelige å forstå. I tillegg mente flere at reglene var for regelbaserte, ga tilfeldige resultater og reflekterte i for liten grad hvordan risikoen ble styrt i praksis (IASB, 2014). Målet med de nye reglene er derfor at sikringsbokføringen i større grad skal reflektere selskapenes risiko-styringsaktiviteter. Dette skal gjøres ved lettelse i kravene til sikringseffektivitet, at flere objekter og instrumenter kan utpekes, samt ved hjelp av bedre noteinformasjon som forklarer effekten av selskapets sikringsbokføring. Kravet om en sikringseffektivitet på 80-125% som gjaldt under IAS 39 er fjernet og erstattet med mer kvalitative krav. Disse kravene til sikringseffektivitet fremgår av IFRS 9.6.4.1c, og krever at det skal være et økonomisk forhold mellom sikringsobjektet og sikringsinstrumentet, kredittrisikoen skal ikke dominere verdiendringene til sikringsinstrumentet og

at sikringsgraden skal ha et hensiktsmessig forhold mellom sikringsobjekt og instrument. Videre er det tilstrekkelig under IFRS 9 med en fremadskuende effektivitetstest, mens det under IAS 39 var nødvendig å vurdere både tilbakeskuende og fremadskuende. Foreløpig kan foretakene velge å anvende kravene til sikringsbøkføring etter IAS 39. Det forventes at denne muligheten fjernes når det separate prosjektet «fair value macro hedges» ferdigstilles (Deloitte, 2020).

3 Data og metode

Vi har i denne artikkelen tatt utgangspunkt i 2018 årsrapportene for 20 Skandinaviske banker med den hensikt å presentere implementeringseffektene av IFRS 9. Alle bankene er børsnoterte og utarbeider regnskap i samsvar med IFRS. Siden IFRS 9 trådte i kraft 1 januar 2018 er undersøkelsen basert på publiserte årsregnskaper for 2018, og vi har brukt konserntall der det foreligger konsernregnskap. Bankene i utvalget besto av sparebanker og forbruksbanker og varierte i størrelse fra 6,35 til 5.427 milliarder i eiendeler.¹

Siden IFRS 9 var en slik stor omlegging krever IFRS 7 at foretakene rapporterer en rekke opplysninger ved førstegangsanzendelse av IFRS 9. Disse kravene kommer i tillegg til det som følger av IAS 8.28 som gjelder når en tar i bruk nye standarder. Foretakene skal blant annet rapportere om endringer i klassifikasjon og måling av eiendeler og forpliktelser, samt hvordan tapsavsetningene har endret seg fra IAS 39 til IFRS 9. Dette danner datagrunnlaget som ligger til grunn for vår undersøkelse av hvilken effekt standarden har hatt på bankene. Det har vært mulig for foretak å ta i bruk standarden før 1 Januar 2018, men ingen banker i vårt utvalg har benyttet seg av denne muligheten.

I utgangspunktet ønsket vi se på de fem største bankene målt i eiendeler i hvert land i vår undersøkelse. På grunn av mangel på informasjon som var nødvendig, ble noen banker i Sverige og Finland utelukket. Vi valgte derfor å substituere disse med flere norske banker.

Bankene vi utelukket fra vårt utvalg fulgte ikke kravene i IFRS 9 og IFRS 7, og gav ikke den informasjonen som er nødvendig for å vurdere standardens virkninger. Vi ser at i årsrapportene for 2019

¹Basert på omregningskurs snitt 2017

Tabell 1: Oversikt over bankene i studien. Bankene er segmentert etter land og størrelse målt i totale eiendeler.

Banker	Totale eiendeler	Valuta	Land
DnB	2 698 000 000 000	NOK	Norge
Sparebank 1-SR Bank	216 618 000 000	NOK	Norge
SMN	153 254 000 000	NOK	Norge
Sbanken	83 532 593 000	NOK	Norge
Bank Norwegian	42 988 451 000	NOK	Norge
Pareto	13 103 969 000	NOK	Norge
Komplett Bank	6 359 900 000	NOK	Norge
Nordea	581 612 000 000	EUR	Finland
OP Corporate Bank	60 492 000 000	EUR	Finland
Aktia Bank	9 550 000 000	EUR	Finland
Ålandsbanken	5 352 514 000	EUR	Finland
Svenska Handelsbanken	2 766 977 000 000	SEK	Sverige
SEB	2 559 596 000 000	SEK	Sverige
Swedbank	2 212 636 000 000	SEK	Sverige
Avanza	116 120 000 000	SEK	Sverige
Danske Bank	3 539 528 000 000	DKK	Danmark
Jyske Bank	597 440 000 000	DKK	Danmark
Sydbank	138 494 000 000	DKK	Danmark
Spar Nord	80 367 000 000	DKK	Danmark
Ringkjøbing Landbobank	25 796 483 000	DKK	Danmark

har noen av disse bankene korrigert dette og informasjonen har forbedret seg. Et eksempel på dette er Ringkjøbing Landbobank. Her måtte vi finne de fleste tallene for beregningene i årsrapporten for 2019, herunder blant annet ECL fordelt i alle trinnene. Dette er åpenbart et brudd på kravene, da implementeringseffektene skulle vært presentert i årsrapporten for 2018. Ringkjøbing Landbobank ble likevel ikke fjernet fra utvalget da vi anså det som en viktig bank i utvalget med tanke på at den er blant de største bankene i Danmark.

I den kvantitative gjennomgangen av årsrapportene har vi foretatt en analyse av utviklingen i tapsavsetningene (ECL) knyttet til utlån, brutto utlån og tilhørende nøkkeltall. Her har vi sett på utviklingen i ECL som følger av overgangen fra 31.12.17 til 01.01.18 og for samme periode sett hvordan dette påvirker følgende nøkkeltall: ECL utlån i prosent av brutto utlån, ECL per trinn i prosent av brutto utlån, ECL per trinn i prosent av total ECL utlån og brutto utlån per trinn i prosent av totalt brutto utlån. Vi har også sett på totale endringer i tapsavsetninger, egenkapital effekten, samt endringer i måling til virkelig verdi og amortisert kost.

I den kvalitative gjennomgangen av årsrapportene foretok vi en «checklist» tilnærming for å vurdere noteinformasjonen og kartlegge praksis. Denne vurderingen er basert på kravene som følger av IFRS 9, IFRS 7 og IAS 1. Her skilte vi mellom de foretakene som fulgte standardene og de som tilbydde mer informasjon enn det standardene krever. Vi undersøkte blant annet:

- Opplysninger om klassifikasjon og måling av finansielle eiendeler og forpliktelser
- Anvendelse av sikringsbokføring etter IFRS 9
- Kartlegging av hvilke foretak som faser inn EK-effekten

Vi vektla noteinformasjon vedrørende ECL-modellering, da dette ansees som spesielt viktig. Her har vi blant annet sett på:

- Metodikken for beregning av ECL
- Foretakenes definisjoner av «vesentlig økning i kredittrisiko» og «mislighold»
- Forklares prinsippene for migrering oppover og nedover i trinnene
- Hvordan foretaket har hensyntatt den fremoverskuende tilnærmingen til ECL
- Opplysninger om antall variabler og scenarier benyttet
- Informasjonskilder benyttet i modelleringen
- Om ECL er identifisert som en kilde til estimeringsusikkerhet
- Oppgir foretakene sensitivitetsanalyser for ECL

Vi benytter så den tilegnede kvantitative og kvalitative informasjonen for å foreta en geografisk sammenligning. Vi beregner akkumulert gjennomsnitt på forholdstallene for de ulike landene. I tillegg ser vi på noteinformasjonen for å dokumentere om det er ulik praksis.

4 Implementeringseffekter av IFRS 9

I denne seksjonen tar vi for oss de faktiske implementeringseffektene standarden har hatt på bankene. Vi følger standardens oppbygning og tar først for oss endringene som følger av klassifikasjon og måling i 4.1, nedskrivning og tilhørende noteinformasjon i 4.2-4.3 og sikringsbøkføring i 4.3. Avslutningsvis tar vi for oss effekten standarden har på egenkapital i 4.4 og foretar en geografisk sammenligning mellom landene i Skandinavia i 4.5.

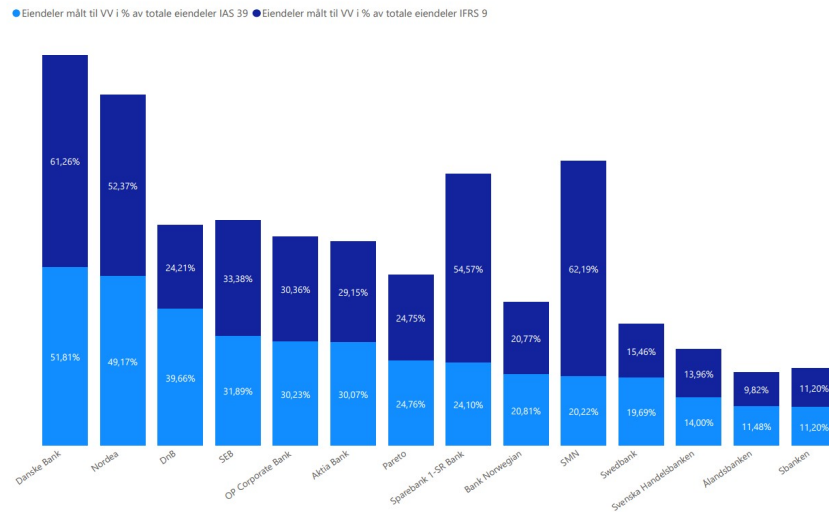
4.1 Klassifikasjon og måling av eiendeler

Vi har undersøkt hvordan de nye kriteriene for klassifikasjon (kontantstrøm-kriteriet og forretningsmodell-kriteriet) i IFRS 9 har endret bankenes klassifisering av finansielle eiendeler og forpliktelser. Grunnet bekymringene rundt volatiliteten til virkelig verdi, undersøkte vi også om standarden har ledet til økt bruk av virkelig verdi. En oppsummering av nøkkeltallene som viser implementeringseffektene er gitt i **Tabell 2** i **Vedlegg A**. Endring i tapsavsetninger, EK effekt og ECL i % av total ECL er presentert i egne figurer.

Undersøkelser fra EBA, Deloitte og EY i 2016 fant at det ikke ville være noen stor endring i bruken av virkelig verdi (ESRB, 2017). Våre undersøkelser viser at 6 av bankene får en økning i måling til virkelig verdi, mens 6 får en reduksjon og 8 har uendret måling til virkelig verdi. Akkumulert gjennomsnitt er en økning i måling til virkelig verdi på 14,62%, hvor den største økningen er hos Sparebank 1 SMN på 207,61%.

Når det kommer til måling til amortisert kost er det 7 banker som har en økning, 7 banker en reduksjon og 5 uendret. Dette gir et akkumulert gjennomsnitt på -4,95%.

10 av bankene opplever en reduksjon i totale finansielle eiendeler, 4 en økning og 5 uendret. Gjennomsnittlig for utvalget får bankene en reduksjon i totale finansielle eiendeler på -0,036%. Når det kommer til klassifikasjon og måling av forpliktelser er det 6 banker som får en økning i finansielle forpliktelser mens de resterende bankene har ingen endringer. Ringkjøbing Landbobank opplyste ikke om de hadde en endring i finansielle eiendeler og forpliktelser og ble utelukket fra denne delen av analysen.

Figur 3: Eiendeler målt til virkelig verdi under IAS 39 og IFRS 9 i prosent av totale finansielle eiendeler

Funnene våre her bekrefter det ESRB fant i 2017, herunder at det ikke vil bli en stor endring i bruken av virkelig verdi med IFRS 9. Vi finner likevel at endringene i klassifikasjon og måling har ført til at 6 banker opplever en økt måling til virkelig verdi. Denne virkningen har flere implikasjoner. Det kan bety at relevansen styrkes, men samtidig kan man få økt resultat volatilitet (Laux og Leuz, 2009). Beaver (1973) hevder derimot at det er den underliggende kontantstrømmen som påvirker realøkonomien og investorenes beslutninger. Derfor kan dette også bety at endringen i virkelig verdi ikke er av særlig betydning.

Alle bankene uttrykte i årsrapportene at standarden ikke medførte noen vesentlig endring i klassifikasjon og måling av instrumentene. Bankene i utvalget gir omfattende informasjon angående klassifikasjon og måling av de finansielle instrumentene. Likevel finner vi at informasjonen er veldig generisk og tatt rett fra standarden. Endringen i finansielle eiendeler for utvalget vårt kommer som følge av kontantstrøm-kriteriet og forretningsmodell-kriteriet i IFRS 9. Vi finner at begrunnelsene for reklassifiseringer er noe mangelfulle. Dette må anses som passende for entiteter som tilbyr enkle produkter, men for entiteter med mer komplekse og forskjellige forretningsmodeller er dette bekymringsverdig. Hvis denne praksisen fortsetter kan vi potensielt havne i en lignende situasjon som Huizinga og Laeven (2012) hevder fant sted under finanskrisen.

4.2 Ny modell for tapsavsetninger

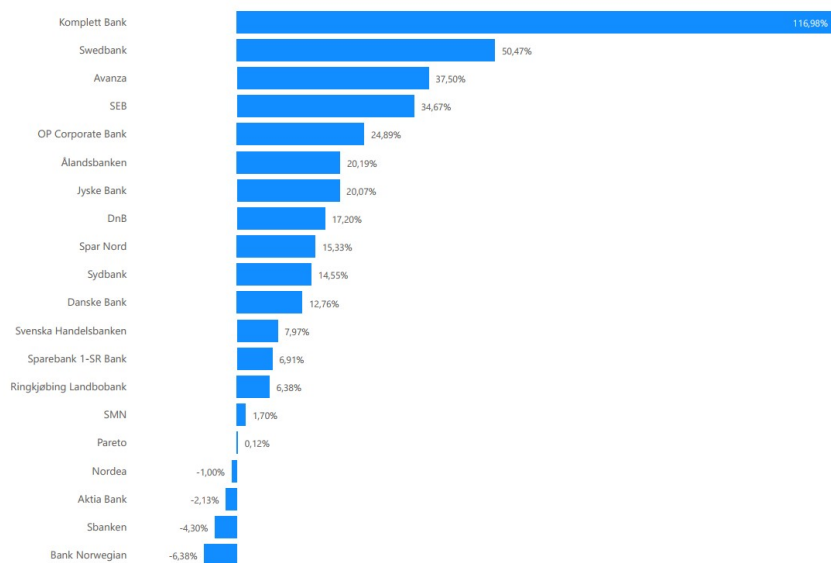
IFRS 9 introduserer en ny modell for tapsavsetninger for foretakene og vi har undersøkt hvordan standarden har endret tapsavsetningene ved overgangen. Vi har også sett på øvrige aspekter ved den nye tilnærmingen:

- Oppdeling av ECL i de tre trinnene
- Tapsavsetninger i prosent av brutto utlån under IFRS 9 og IAS 39
- Brutto utlån fordelt på trinnene
- ECL fordelt på trinnene i prosent av brutto utlån
- ECL i trinn 3 i prosent av individuelle tapsavsetninger under IAS 39

Resultatene er presentert i **Vedlegg A** samt i **Figur 4**, **Figur 5** og **Figur 6**.

Samtlige av bankene får en endring i sine tapsavsetninger, som varierer fra en reduksjon på -6,38% (Bank Norwegian) til en økning på 116,98% (Komplett Bank). Utlånsfilosofi og tap henger sammen. Forbrukslånsbanker har gjerne høy rentemargin, men også store tap. Dette er en del av foretakets forretningsmodell og kan ikke direkte sammenlignes med banker som har en annen forretningsmodell som innebærer lav rentemargin, og lave utlånstap. Det er bemerkelsesverdig at to forbrukslånsbanker representerer hvert sitt ytterpunkt. Man ville forvente at forbrukslånsbanker opplever økninger i sine tapsavsetninger ettersom de i større grad har en forretningsmodell med høy risiko (usikrede engasjementer, høy PD og LGD), dette er tilfellet med Komplett Bank, men ikke Bank Norwegian. Vi bemerker oss at Bank Norwegian i etterkant av 2018 rapportene har blitt kritisert for sin regnskapspraksis. I følge Håland, (2020) har Norwegian brukt amortisert kost feil, og har derfor feilrapportert rentemarginen og størrelsen på tap. Mye tyder derfor på at Norwegian burde ligget nærmere Komplett Bank.

Det er også en vesentlig andel av bankene som har moderate/negative endringer i sine tapsavsetninger. Videre er den akkumulerte gjennomsnittseffekten på samlede tapsavsetninger en økning på 18,74%, noe som er et avvik på 5,74% fra EBA sine estimater.

Figur 4: Endring i samlede tapsavsetninger. Figuren viser den prosentvise økningen i tapsavsetninger som følge av overgangen fra IAS 39 til IFRS 9.

Det er interessant at våre funn viser at flere banker faktisk opplever en reduksjon i sine tapsavsetninger, ettersom IFRS 9 krever avsetninger for flere eksponeringer og for forventet tap. Dette er i strid med hva man skulle forvente og EBA sine estimater i forkant av implementeringen. Forutsetter man at tapsavsetningene er beregnet i henhold til regelverket i IFRS 9 kan det dermed virke som at de bankene som har opplevd moderat til ingen virkning, har beregnet de gruppevise tapsavsetningene i IAS 39 basert på forventede tap. Dersom dette skulle være tilfelle har bankene ikke fulgt tidligere regelverk etter IAS 39.

Vi finner likevel at trenden er en økning i tapsavsetninger blant bankene og dette bekrefter forventningen om at tapsavsetningene for bankene skal øke ved implementeringen av standarden. Dersom det forventede tapet viser seg å være «korrekt» vil man få tapsavsetninger tidligere og dermed unngå problematikken som Novotny-Farkas (2016) trekker frem. Økte tapsavsetninger vil kunne bidra positivt til den finansielle stabiliteten dersom de påvirker beslutningene til ledelsen (Benston og Wall, 2005), samtidig som det gir beslutningsnyttig informasjon til brukerne av finansregnskapet. Våre funn forteller at bankene får en økning i tapsavsetninger, men vi kan ikke dokumentere at tapsavsetningene kommer tidligere før vi havner i en nedgangskonjunktur. På samme måte er det

ikke mulig å si at de økte tapsavsetningene vil påvirke ledelsens beslutninger, men det er rimelig å anta at de nå i større grad vil påvirke de. Dette kan føre til økt tillit i markedet (Bushman, 2012).

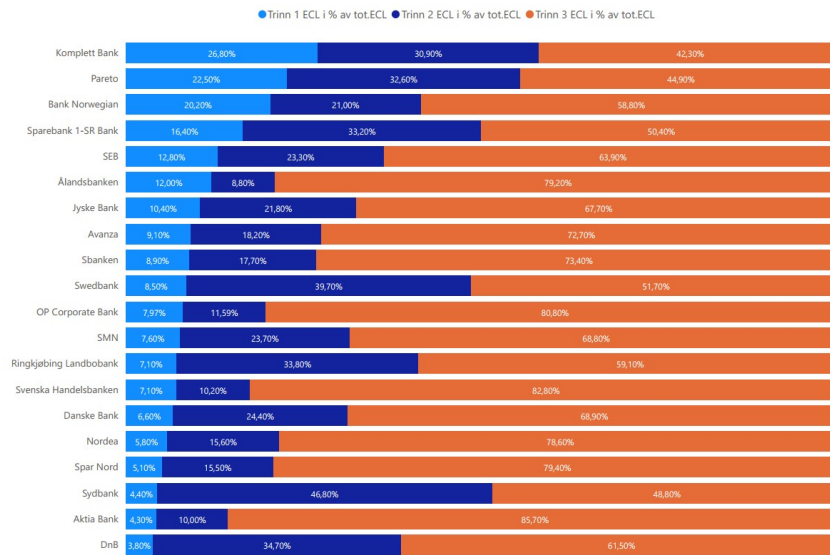
Vi undersøkte hvordan endringene i tapsavsetninger i forhold til utlån endret seg, altså endring i tap per utlånskroner. Tallene er vist i **Vedlegg A** samt en grafisk fremstilling i **Figur 10**. Endringene i tapsavsetninger fører til at tapsavsetninger i prosent av brutto utlån under de to standardene reduseres for Bank Norwegian, Nordea og Sbanken, mens de øvrige bankene har en økning eller uendret virkning. Det akkumulerte gjennomsnittet er 1,59% under IFRS 9 og 1,48% under IAS 39, altså en økning på ca. 7,4% ved implementeringen. Man ser dermed at tapsavsetninger i prosent av utlånene øker og det vil videre være interessant og se hvordan denne utviklingen vil være under ulike konjunktursykluser for å fastslå om standarden er «mer» effektiv etter endringen enn hva den ville vært tidligere.

En annen implementeringseffekt av IFRS 9 er oppdelingen av ECL i tre trinn som er illustrert i **Figur 5**. Figuren viser oppdelingen av forventet kredittap på utlånsporteføljene til bankene i utvalget.

Det følger av **Figur 5** at fordelingen mellom trinnene varierer stort mellom bankene fra minimum 3,8% i trinn 1 (DnB) til maksimum 26,8% i trinn 1 (Komplett Bank), minimum 8,8% i trinn 2 (Ålandsbanken) til maksimum 46,8% i trinn 2 (Sydbank) og minimum 42,3% i trinn 3 (Komplett Bank) til maksimum 85,7% i trinn 3 (Aktia Bank). Når det kommer til det akkumulerte gjennomsnittet ligger dette på 10,47% i trinn 1, 23,86% i trinn 2 og 65,69% i trinn 3. Som vi ser av figuren stammer mesteparten av tapsavsetningene fra trinn 3, noe som innebærer at det foreligger objektive bevis på tap. Det er naturlig at sammensetningen vil variere på tvers av utvalget ettersom de ulike bankene har forskjellige risikoprofiler. Ringkjøbing Landbobank er den eneste banken som ikke har opplyst om dette og er derfor ekskludert fra denne målingen.

4.2.1 ECL og individuelle tapsavsetninger under IAS 39

Etter IAS 39 skulle man bare foreta avsetninger for tap dersom det var objektive bevis basert på tidligere hendelser og under IFRS 9 skal man også i trinn 3 sette av for tapsavsetninger når det foreligger objektive bevis. Man skulle derfor tro at trinn 3 skulle tilsvare de individuelle tapsav-

Figur 5: Figuren viser forventet tap (ECL) fordelt på de tre trinnene som IFRS 9 introduserer. Trinn 1 representerer forventet tap fra finansielle eiendeler som ikke har hatt noen endring i risiko siden førstegangsinnregning, mens trinn 2 viser forventet tap fra finansielle eiendeler som har hatt en «vesentlig økning i kredittrisiko» siden førstegangsinnregning. Trinn 3 viser forventet tap som stammer fra engasjementer som ansees som misligholdte.

setninger under IAS 39, men det er ikke hva våre funn tilsier.

Figur 7 i vedlegg A, viser ECL i trinn 3 i prosent av tidligere individuelle tapsavsetninger under IAS 39.

Vi ser at noen banker har ingen endringer noe som kan indikere at bankene har lagt de samme forutsetningene til grunn som under IAS 39. I utvalget er det fem banker som opplever en negativ effekt, dette tilsier at forutsetningene en legger til grunn gir et bedre resultat enn det punkt estimatet som tidligere ble benyttet.

Bank Norwegian og Aktia Bank får en økning på henholdsvis 256,8% og 7,1%, selv om de totalt sett har reduksjoner i sine samlede tapsavsetninger. Som tidligere nevnt så tilsvarer trinn 3 i all hovedsak de individuelle nedskrivningene etter IAS 39. Trinn 1 og 2 tilsvarer de gruppevise nedskrivningene (EY, 2018). Dermed kan våre funn indikere at noen av de tidligere gruppevise avsetningene etter overgangen er blitt overført til trinn 3.

Sydbank får en reduksjon på -37,6% og opplever samtidig en økning i totale tapsavsetninger. Dermed ser det ut til at en del av de individuelle avsetningene har blitt kategorisert til trinn 2 (46,8% fordeling i trinn 2).

Sbanken har en reduksjon på -25,1%, som forklarer nedgangen i samlede tapsavsetninger (-4,3%). Dette kan henge sammen med at de endret kriteriene for mislighold. Det fremgår av notene at de endret misligholds definisjonen fra tidligere 60 dager til 90 dager, noe som er i tråd med presumsjonen IFRS 9 legger til grunn. Følgelig kan noe av reduksjonen forklares ved denne endringen. Sbanken var forøvrig de eneste som opplyste om endringene i misligholds definisjonen.

Standarden krever at bankene deler opp utlånene sine fordelt på de tre trinnene. Vi har derfor foretatt en analyse av utlån fordelt på trinnene og resultatene er presentert i **Figur 9 Vedlegg A**. Som forventet er mesteparten av bankenes utlån klassifisert til trinn 1. Ettersom testen vedrørende om det har foreligget en vesentlig økning i kredittrisiko tar utgangspunkt i endring etter førstegangsinnregning, sier ikke fordelingen noe om kredittkvaliteten men heller utviklingen i denne. Det er derfor ikke riktig å si at stor eksponering i trinn 2 tilsvarer en «dårligere» kredittkvalitet enn for en bank som har en mindre eksponering i trinn 2. Opplysninger om utviklingen i trinn 2 vil derimot indikere om en utlånsportefølje presterer i henhold til forventninger eller ikke, og dette vil da gi informasjon om kredittkvalitet. Disse opplysningene vil være interessant å følge over tid og vil kunne gi nyttig informasjon til brukerne av finansregnskapet. Det akkumulerte gjennomsnittet er 89,71% i trinn 1, 7,68% i trinn 2 og 2,46% i trinn 3.

4.3 Noteinformasjon

Vi har undersøkt relevant noteinformasjon i forbindelse med overgangen til IFRS 9 i foretakenes årsregnskaper. Undersøkelsen har til hensikt å kartlegge praksis og gi en indikasjon på kvaliteten på noteinformasjonen. Vi finner at de fleste bankene gir en tilstrekkelig forklaring på hvilken virkning IFRS 9 har hatt, men kvaliteten og praksis varierer på tvers av utvalget. Se **Vedlegg A, Tabell 3** for utvalgte resultater ved vår kartlegging av noteinformasjonen i årsrapportene.

Vi observerer at alle bankene opplyser om hvordan man beregner forventet kreditttap, herunder konseptet om $PD * LGD * EAD = ECL$. Samtlige opplyser også om prinsippene for migrering opp-

over i trinnene, mens kun 8 banker opplyser om prinsippene for migrering nedover i modellen. De bankene som opplyser om prinsipper for migrering nedover i modellen, har lagt til grunn at de forutsetningene som må være innfridd for å kategoriseres til trinn 1, 2 og 3 ikke lenger er tilstede ved en eventuell migrering nedover. Vi bemerket oss at informasjonen rundt bevegelsene mellom trinnene i tapsmodellen kunne vært forbedret. De fleste bankene delte ikke opp bevegelsene mellom trinnene for å vise hvor mye som beveget seg fra et trinn til et annet. Dem som gav gode opplysninger her forklarte migreringen detaljert og hadde illustrative figurer for hvordan dette foregikk.

Vi har også kartlagt hva foretakene har lagt til grunn som definisjon for «vesentlig økning i kredittisiko» og «mislighold», da begrepene er fundamentale for anvendelsen av nedskrivningsmodellen. IFRS 9 krever at foretakene redegjør for de kvantitative og kvalitative indikatorene som leder til en vesentlig økning i kredittisiko. Standarden krever også at foretakene definerer mislighold. Nesten alle av bankene i utvalget redegjorde for kvantitative og kvalitative indikatorene. De bankene som gav noen av de bedre opplysningene på dette området gav detaljer om både de relative og absolutte endringer i sannsynlighet for mislighold (PD) for sine porteføljer. De fleste la til grunn en relativ endring i PD på 100-150%. 18 av bankene i utvalget brukte 30 dagers presumsjonen som indikator på når en økning i kredittisiko er vesentlig. Avanza og Sparebank 1 SR-Bank har ikke redegjort for dette begrepet.

Alle bankene benyttet 90 dagers presumsjonen for mislighold. Enkelte norske banker hadde også noen andre kvantitative indikatorer som ingen andre banker i utvalget hadde. Dette var terskelverdier på beløp. Et eksempel på dette er at bankene anså et engasjement som misligholdt bare dersom dette var forfalt med 90 dager og beløpet var over 1000 kr. Når det kommer til kvalitative indikatorer brukte foretakene «forbearance» (betalingslettelser) og «watchlist». Noen mindre banker rapporterte at de brukte kvalitative indikatorer, men det ble ikke gitt detaljer på hva disse indikatorene var.

Funnene våre tyder dermed på at bankene hovedsakelig vil støtte seg på relative økninger i estimert PD, forfalte betalinger, betalingslettelser og «watchlist» for å bestemme om det har forekommet en vesentlig økning i kredittisiko. Dette er viktige funn da det forteller at det er sammenlignbarhet og like vilkår på tvers av bankene. Samtidig opprettholdes fleksibiliteten som var planlagt av

standardsetterne.

4.3.1 Scenarier og makroøkonomiske variabler

IFRS 9 krever at foretakene legger til grunn makroøkonomiske scenarier når ECL skal beregnes. For foretakene er det nødvendig å vurdere forskjellige fremadskuende makroøkonomiske scenarier fordi det kan være ikke-lineære forhold mellom scenariene og ECL. Ledelsens bedømmelser er avgjørende for å bestemme riktig antall scenarier som klarer å fange opp disse ikke-linearitetene. Som sagt sier ikke standarden hvor mange som skal legges til grunn, men ordlyden i standarden bør tolkes som hvert fall to scenarier. Vi har derfor dokumentert hvor mange scenarier hver bank benyttet og den tilhørende informasjonen på dette området.

Vi ser at 18 banker oppgir eksplisitt at de har anvendt makroøkonomiske scenarier i sin modellering. 5 banker avklarte ikke hvor mange scenarier de bruker og vektingen av hvert scenario. Antall scenarier som er benyttet varierer fra 3 til 4, hvor majoriteten (13 banker) benyttet 3 scenarier. Jyske Bank og Pareto benyttet 4 scenarier.

Når det kommer til opplysninger om variabler som er benyttet i scenariene er det 13 banker som gir opplysninger om dette, mens 7 banker gir ikke noe nærmere informasjon om det. Antall variabler som er benyttet som input i modelleringen varierer fra 2 til 7. Variablene som er benyttet er typisk rentenivå, arbeidsledighet, boligpriser, BNP mv. Videre er det 8 banker som oppgir at de støtter seg til eksterne informasjonskilder for å sikre et objektivt estimat på ECL. Dette tilsier at flere av bankene vil støtte seg til interne informasjonskilder.

Vi ser dermed at det er mye rom for forbedringer. Vi synes at det var oppsiktsvekkende at for eksempel DNB verken opplyste om antall scenarier eller variablene som ligger til grunn. Vi valgte derfor å undersøke om DNB hadde gjort noen korrigeringer av dette i årsrapporten for 2019. Der fant vi at de fremdeles ikke angir hvor mange scenarier de bruker - men de hadde laget et eksempel på hvordan de gjør slike analyser. Dette eksemplet var et nedsidescenario med 16 variabler. DNB i dette tilfellet har gjort store forbedringer i sin rapportering. Noe som hadde vært svært interessant i senere rapporteringsperioder ville vært å sett hvordan forutsetningene endres i periodene, og hvordan de sammenlignes fra år til år.

Det er vår oppfatning at det for flere banker dermed er mangelfulle detaljer vedrørende bruken av fremadskuende informasjon. ESRB (2017) peker på at deltajer rundt modellering av ECL vil være avgjørende for å kunne tolke og sammenligne regnskapsestimater. Videre er det et overordnet mål med IFRS 9 å øke transparensten rundt verdsettelsen og tapsavsetninger til de finansielle instrumentene. En forbedring på dette området vil kunne bringe regnskapsreguleringen nærmere til disse målene. Studiene av Fildes og Stekler (2002) og Ben - David et al. (2013) viser også at man skal være skeptisk til ledelsens evner til å korrekt forutse fremtidige økonomiske scenarier. Vi finner at det er en utbredt bruk av interne prognoser som benyttes som input i beregningen av ECL. Dette kan svekke objektiviteten til estimatene og redusere påliteligheten til de rapporterte tallene. Ukorrekte prognoser vil være en kilde til at man ikke oppnår de ønskede effektene som er intendert med IFRS 9.

4.3.2 Sensitiviteter

Opplysninger om sensitiviteter var et av områdene hvor praksis blant bankene var vesentlig forskjellig. Som tidligere beskrevet, forventes det at banker som oppgir at beregning av forventet kredittap er en kilde til estimeringsusikkerhet burde utarbeide sensitivitetsanalyser (FRC, 2019). Vi har derfor valgt å undersøke dette nærmere. **Tabell 3 i vedlegg A**, viser en oversikt over bankene som har utarbeidet sensitivitetsanalyser og ikke, samt hvem som har oppgitt at beregningen av ECL er en kilde til estimeringsusikkerhet. Vi ser at 9 banker har sensitivitetsanalyser i sine årsrapporter, mens 11 har det ikke. I utvalget var det 19 banker som oppga at estimeringen av ECL var en kilde til estimeringsusikkerhet, hvor Avanza Bank var unntaket. Mer interessant er det at hele 10 banker har oppgitt at ECL er en kilde til estimeringsusikkerhet uten å utarbeide sensitivitetsanalyser. Det er urovekkende at bankene har valgt å ikke oppgi ytterligere informasjon rundt hvordan ulike forhold kan påvirke ECL. Videre har 9 banker opplyst at ECL er en kilde til estimeringsusikkerhet og supplert informasjon rundt dette i form av sensitivitetsanalyser. Når det kommer til presentasjonen av sensitivitetsanalysen var det forskjellig hvordan bankene gjorde dette. Sbanken hadde en sensitivitetsanalyse som presenterte hvordan endringer i boligpriser (fra 10% økning til 60% reduksjon) endret ECL og hadde fordelt dette på trinnene. SEB la mer vekt på hvordan makro scenariene påvirket ECL, og ikke de individuelle variablene. Svenska Handelsbanken hadde en detaljert framstilling som viste scenariene med tilhørende variabler og verdier og viste hvordan dette

påvirket ECL i prosent.

Vi ser dermed at det er nokså avvikende praksis blant bankene når det kommer til utarbeidelse av sensitivitetsanalyser og presentasjonen av dette. Dette er også trenden generelt når det kommer til noteinformasjon for ECL. Mangelfulle noteopplysninger og en videreføring av dette i senere regnskapsperioder vil kunne skape grunnlag for opportunistisk regnskapsføring. Manipulering av tapsavsetninger forekommer som bevist av blant annet Huizinga og Laeven (2012) og følgelig vil dette være enklere å gjøre når rommet for skjønnsmessige vurderinger utvides. Likevel tror vi at dette er et punkt hvor «best practice» kommer til å utvikle seg og at dette blir løst på en bedre måte i kommende årsrapporter. Vi ser allerede indikasjoner på dette ved at blant annet DnB har valgt å inkludere sensitivitetsanalyser i årsrapportene for 2019. Forøvrig er dette et punkt hvor blant annet «Financial Reporting Council» har uttalt at de vil ettergå for å sikre tilstrekkelig etterlevelse blant bankene FRC (2019).

4.3.3 Sikringsbokføring

3 banker oppgir at de anvender sikringsbokføring etter IFRS 9, mens 10 opplyser at de valgte å videreføre prinsippene for sikringsbokføringen etter IAS 39. Dette er tillatt å gjøre, men foretakene må likevel følge IFRS 7 når det kommer til noteopplysninger rundt sikringsbokføring. De resterende i utvalget oppgir enten ikke hvilke prinsipp for sikringsbokføring de følger, eller benytter ikke sikringsbokføring. Siden majoriteten valgte å videreføre sikringsbokføringen etter IAS 39, har vi i artikkelen ikke vektlagt denne delen i noen stor grad.

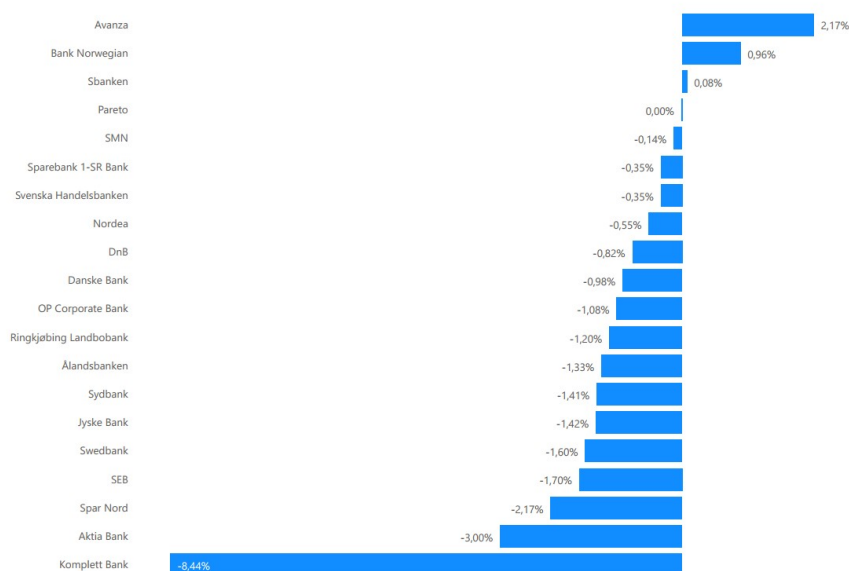
De som anvendte sikringsbokføring fulgte alle de nye kravene som IFRS 7 krever. Her sikter vi til at alle bankene inkluderte en diskusjon om hvilke type sikring de brukte og en forklaring på hvordan sikringen er en del av foretakets risikostyringsstrategi. Videre gav alle en tilstrekkelig beskrivelse av kildene til sikringsineffektivitet for hver type sikring. I tillegg ble det gitt en klar presentasjon av virkningen som sikringsbokføring har på finansregnskapet etter risikokategori og type sikring.

Vi finner at alle bankene gir gode forklaringer på forskjellene mellom sikringsbokføring under IAS 39 og IFRS 9. At flere ikke hadde valgt å bruke sikringsbokføring etter IFRS 9 anså vi som

merkelig da standardsetterne reformerte dette for å gjøre det enklere å anvende. Dette kan bety at overgangen rundt sikringsbokføring kan ta noe lengre tid for bankene å innrette seg etter. Vi ser at Nordea oppgir at de ikke anvender prinsippene for sikringsbokføring etter IFRS 9 grunnet at makrosikring fremdeles ikke er ferdigstilt. Dette kan også være tilfelle for flere banker.

4.4 Effekt på egenkapital

Som tillatt ved overgangen til IFRS 9, omarbeidet ingen av bankene i utvalget sammenligningstallene for IAS 39 for 2017 i 2018 regnskapet. Dette betyr at foretakene utarbeidet en åpningsbalanse 1.1.2018 med retrospektiv effekt - som om man alltid har benyttet prinsippene under IFRS 9. Dermed ble overgangseffektene ført over egenkapitalen for alle bankene. **Figur 6** viser implementeringseffekten på bankenes EK.

Figur 6: Implementeringen av IFRS 9 sin effekt på egenkapital for bankene

Vi finner at banken som opplevde den største negative effekten på EK var Komplett Bank med en reduksjon på -8,44% og den med størst positiv effekt var Avanza med +2,17%. Akkumulert gjennomsnittseffekt på egenkapital var på -1,17% hvor -1,12% kan forklares ved endringer i tapsavsetninger. Vi ser altså at implementeringen av standarden har ført til en endring i EK for nesten samtlige banker, i negativ retning.

Ikke overraskende valgte Komplett bank i lag med Sydbank (-1,41%) og Ringkjøbing Landbobank (-1,2%) og benytte seg av overgangsreglene som muliggjør en innfasing av effektene de økte tapsavsetningene har på ren kjernekapital over en periode på 5 år. Ingen av de øvrige bankene valgte å benytte seg av denne overgangsregelen.

4.5 Geografisk sammenligning

Avslutningsvis, har vi foretatt en sammenligning av landene i Skandinavia. Formålet er å undersøke om det er noen vesentlige forskjeller i implementeringseffektene som følge av IFRS 9, og landenes metodologi rundt ECL. Vi har valgt å oppgi korrigererte tall for Komplett Bank i flere av beregningene ettersom dette må kunne sies å være en ekstrem «outlier».

Tabell 4 i vedlegg A viser den gjennomsnittlige effekten standarden har hatt på tapsavsetningene, EK og tap i prosent av brutto utlån til bankene i Sverige, Norge, Danmark og Finland.

Sverige skiller seg ut med den største gjennomsnittlige endringen på hele 32,65%, mens de øvrige landene ligger noe mer samlet. Dersom man korrigerer for Komplett Bank vil derimot Norge skille seg ut med den klart laveste gjennomsnittlige endringen på bare 2,54% økning. Vi ser dermed at det er en vesentlig forskjell mellom landene når det kommer til endringer i tapsavsetninger. Vi ser at Danmark og Finland ligger nokså likt med økninger på hhv 13,82% og 10,49%.

Når det kommer til tapsavsetninger i prosent av brutto utlån, ser vi at samtlige land opplever en økning. Dersom man i Norge korrigerer for Komplett bank vil man få lavere tapsavsetninger i prosent av utlån og denne er da uendret mellom de to standardene. Vi observerer dermed at virkningen er ganske begrenset om man sammenligner tapsavsetningene i prosent av brutto utlån mellom de to standardene, men at dette har en negativ virkning totalt sett.

De finske bankene har den største reduksjonen i EK med -1,49%. Mer overraskende er det at Sverige har en såpass lav EK-effekt (-0,37%) når de har de største endringene i tapsavsetninger. Dersom man korrigerer for Komplett Bank er det de norske bankene som har lavest EK-effekt med -0,05%. Vi ser dermed at trenden med at de norske bankene har de minste virkningene fortsetter.

Vi har tidligere forklart hvorfor informasjon rundt ECL modellering er viktig for brukerne av fi-

nansregnskapet, herunder antall variabler, scenarier og tilhørende sensitivitetsanalyser. Det er derfor interessant og se om det er noen varierende praksis på dette området. **Tabell 4 i vedlegg A** viser hvor mange banker i landene som har unnlatt å oppgi informasjon vedrørende antall variabler og scenarier som ligger til grunn for ECL-modellen.

Vi finner at det er ingen av landene hvor alle bankene har oppgitt både informasjon om antall variabler og scenarier som ligger til grunn for ECL-modellen. Danmark skiller seg klart ut når det kommer til sensitivitetsanalyser for ECL ved at ingen bankene har utarbeidet dette der. I tillegg ser vi også at 4 av de 7 norske bankene har unnlatt å utarbeide dette. Dette er ganske interessant ettersom trenden i de øvrige skandinaviske landene er å inkludere sensitivitetsanalyser for ECL.

Det ser ut til at de norske bankene tilsynelatende har hatt en mer konservativ tilnærming under IAS 39 enn hva de andre landene har hatt. Dette kan skyldes Norges særegne regelverk når det kommer til tapsføring. Bankene i Norge opplever de laveste prosentvise endringene i tapsavsetninger og EK-effekt dersom man korrigerer for virkningene Komplet Bank har på det norske utvalget. De øvrige landene ligger nærmere hva EBA hadde estimert at effekten ville være, men Sverige skilte seg klart ut når det kom til økninger i prosentvise tapsavsetninger.

Vi ser videre at når det kommer til opplysninger vedrørende ECL-modelleringen, herunder opplysninger vedrørende antall variabler, scenarier og sensitivitetsanalyser for disse er det ingen av landene som leverer på alle punkt. Her er det med andre ord rom for forbedringer. Det var bemerkelsesverdig at ingen av de danske bankene hadde utarbeidet sensitivitetsanalyser for ECL og dette burde være av interesse å forbedre fremover.

5 Konklusjon

IFRS 9 regnes som den største regnskapsmessige omleggingen for banker siden IFRS ble implementert (Madsen, 2015b). Standarden endrer måten banker klassifiserer og måler finansielle eiendeler og forpliktelser på, og innebærer en betydelig endring i tilnærmingen banker beregner og bokfører tapsavsetninger. Vi bidrar til forskningslitteraturen ved å dokumentere de faktiske implementeringseffektene av IFRS 9 på banker i Skandinavia.

Vår undersøkelse finner at enkelte banker opplever en økt måling til virkelig verdi. Samtidig har majoriteten av utvalget enten en økning i amortisert kost eller ingen endring som følge av de nye reglene for klassifikasjon. Økt måling til virkelig verdi kan i følge virkelig verdi-debatten ha både positive og negative konsekvenser. Et annet viktig funn på dette området er at vi finner at reklassifiseringene begrunnes ikke godt nok. Dette kan potensielt svekke transparensen og dermed den finansielle stabiliteten. Dersom dette ikke forbedres i senere perioder, vil man ikke oppnå formålet med implementeringen av IFRS 9.

Introduksjonen av en forventet tapsmodell medfører mer skjønsmessige vurderinger fra ledelsen i modelleringen av tapsavsetningene. På en side vil dette kunne svekke åpenheten dersom det ikke gis tilstrekkelig informasjon til brukerne. På en annen side kan den nye tilnærmingen søke raskere anerkjennelse av kredittap og forbedre størrelsen på tapsabsorberende buffere, noe som er formålet med IFRS 9. Våre funn tyder på at åpenheten svekkes ved at det ikke gis tilstrekkelig informasjon som setter brukerne i stand til å vurdere forutsetningene som ligger til grunn for foretakenes modelleringer. Slik rapporteringen er i dag, mener vi at det er en økt risiko for opportunistisk regnskapsføring av tapsavsetninger. Dersom rapporteringen ikke forbedres kan dette medføre et potensielt skift mot svakere finansiell stabilitet.

Videre er fordelene ved en forventet tapsmodell avhengig av hvordan dette er anvendt i praksis, samt kvaliteten på data-inputen i modellene. Hvis bankene er dyktige i å forutse fremtidige makroøkonomiske forhold, vil anerkjennelsen av forventet kredittap begynne på et tidligere stadie. Dette kan moderere syklusene i økonomien. På den andre siden, dersom bankene ikke er i stand til å forutse fremtidige økonomiske tilstander i forkant med nøyaktighet, så vil anerkjennelsen av kredittap skje samtidig med syklusen og tapsabsorberende buffere vil være nødvendig for å unngå negative effekter på kredittilførselen. Våre funn viser at trenden er en økning i tapsavsetninger for bankene men hvorvidt disse reflekterer fremtidige scenarier er vanskelig å si. Litteraturen på dette området understreker at risikoen for estimeringsfeil er reell og det blir derfor helt avgjørende at man har en høy kvalitet på implementeringen av IFRS 9.

På bakgrunn av dette stiller vi oss dermed kritisk til om IFRS 9 vil oppnå sine formål ved nåværende praksis. Vi har tatt utgangspunkt i årsrapportene for 2018 og noterer oss at vi allerede ser tegn på

forbedringer i årsrapporter for 2019. Dette kan bety at best practice utvikler seg over tid. Vi har trukket frem flere bekymringer vedrørende IFRS 9 og oppfordrer spesielt til videre forskning på hvordan bankenes ECL-modeller fungerer under ulike konjunktursykluser for å fastslå om tapsavsetningene faktisk kommer tidligere. I tillegg vil det være relevant og se nærmere på nøyaktigheten i ledelsenes forutsetninger for fremtidige scenarier samt earnings management tilknyttet til tapsavsetninger når data foreligger. Fra et prosyklikalitet perspektiv er det viktig å nært overvåke anvendelsen i senere år for å sikre at det ikke er noen uintenderte konsekvenser, og følgelig oppfordrer vi relevante tilsynsmyndigheter til dette.

Referanser

- Aktia Bank. (2019). Annual Report 2018. https://www.aktia.com/documents/10560/899248/Aktia_vuosikertomus_2018_en.pdf/8f36d314-df62-44df-8fc5-22028f2ab9a2
- Allen, F. & Carletti, E. (2008). Mark-to-market accounting and liquidity pricing. *Journal of Accounting and Economics*, 45(2-3), 358–378. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2007.02.005>
- Anandarajan, A., Hasan, I. & Mccarthy, C. (2007). Use of loan loss provisions for capital, earnings management and signalling by Australian banks. *Accounting & Finance*, 47(3), 357–379. <https://doi.org/10.1111/j.1467-629X.2007.00220.x>
- Avanza. (2019). Annual and Sustainability Report 2018. <https://investors.avanza.se/files/mfn/Main/350/2749629/997771.pdf>
- Bank Norwegian. (2019). Årsrapport 2018. <https://www.banknorwegian.no/OmOss/InvestorRelations/GetDocument?id=fd1b17bc-41cd-4e26-b784-85436d1857fd>
- Beaver, W. H. (1973). What should be the FASB's objectives? *Journal of Accountancy (pre-1986)*, 136(000002), 49. <https://search.proquest.com/docview/198273104?accountid=12870>
- Behn, M., Haselmann, R. & Vig, V. (2016). *The limits of model-based regulation*. Frankfurt am Main], [European Central Bank]. <http://bookshop.europa.eu/uri?target=EUB:NOTICE:QBAR16045:EN:HTML>
- Ben-David, I., Graham, J. R. & Harvey, C. R. (2013). Managerial miscalibration. *The Quarterly Journal of Economics*, 128(4), 1547–1584. <https://doi.org/10.1093/qje/qjt023>
- Benston, G. J. & Wall, L. D. (2005). How should banks account for loan losses. *Journal of Accounting and Public Policy*, 24(2), 81–100. <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2004.12.005>
- Bouvatier, V., Lepetit, L. & Strobel, F. (2014). Bank income smoothing, ownership concentration and the regulatory environment. *Journal of Banking and Finance*, 41(100), 253–270. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2013.12.001>
- Bushman, R. M. (2016). Transparency, accounting discretion, and bank stability. *Federal Reserve Bank of New York Economic Policy Review*, 22(1), 129. <https://search.proquest.com/docview/1831781836?accountid=12870>

- Danske Bank. (2019). Annual Report 2018. <https://danskebank.com/-/media/danske-bank-com/file-cloud/2019/2/annual-report-2018.pdf>
- Deloitte. (2020). Financial instruments — Macro hedge accounting [Hentet: 23.April 2020]. <https://www.iasplus.com/en/projects/major/macro-hedge-accounting>
- DnB. (2019). Årsrapport 2018. https://www.ir.dnb.no/sites/default/files/dnb_konsern_2018.pdf
- DnB. (2020). Årsrapport 2019. https://www.ir.dnb.no/sites/default/files/%C3%85rsrapport_DNB_2019_final.pdf
- D.Persaud, A. (2008). Regulation, valuation and systemic liquidity. *Financial stability review*, 12. <https://www.grahambishop.com/DocumentStore/189f31c5-6415-4c10-8083-6174ea95ccaf.pdf#page=87>
- Enria, A., Capiello, L., Dierick, F., Grittini, S., Haralambous, A., Maddaloni, A., Molitor, P. A., Pires, F. & Poloni, P. (2004). Fair value accounting and financial stability. *ECB Occasional Paper*, (13). <https://ssrn.com/abstract=749044>
- European Banking Authority. (2016). REPORT ON RESULTS FROM EBA IMPACT ASSESSMENT OF IFRS 9. <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1360107/EBA+Report+on+impact+assessment+of+IFRS9>
- European Banking Authority. (2017). EBA REPORT ON RESULTS FROM THE SECOND EBA IMPACT ASSESSMENT OF IFRS 9. <https://eba.europa.eu/documents/10180/1720738/EBA+Report+on+results+from+the+2nd+EBA+IFRS9+IA.pdf>
- EY. (2017). Financial Instruments, A summary of IFRS 9 and its effects.
- Fiechter, P. (2011). Reclassification of Financial Assets under IAS 39: Impact on European Banks' Financial Statements. *Accounting in Europe*, 8(1), 49–67. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17449480.2011.574409>
- Fildes, R. & Stekler, H. (2002). The state of macroeconomic forecasting. *Journal of Macroeconomics*, 24(4), 435–468. [https://doi.org/10.1016/S0164-0704\(02\)00055-1](https://doi.org/10.1016/S0164-0704(02)00055-1)
- Financial Reporting Council. (2019). IFRS 9 Thematic Review. <https://www.frc.org.uk/getattachment/4998f20e-30e1-47a8-a9e7-f15654fa0e03/IFRS-9-thematic-final.pdf>
- Financial Stability Board. (2009). Improving Financial Regulation. *September 2009*. https://www.fsb.org/wp-content/uploads/r_090925b.pdf?page_moved=1

- Financial stability implications of IFRS 9.* (2017). Frankfurt am Main, ESRB. https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/reports/20170717_fin_stab_imp_IFRS_9.en.pdf
- G20 Research Group. (2009). Declaration on Strengthening the Financial System. <https://www.iasplus.com/en/binary/resource/0904g20communique2.pdf>
- Hashim, N., Li, W. & O'Hanlon, J. (2019). Reflections on the development of the FASB's and IASB's expected-loss methods of accounting for credit losses. *Accounting and Business Research*, 49(6), 682–725. <https://doi.org/10.1080/00014788.2018.1526665>
- Huizinga, H. & Laeven, L. (2012). Bank valuation and accounting discretion during a financial crisis. *Journal of Financial Economics*, 106(3), 614–634. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2012.06.008>
- Håland, S. (2020). Bank med hjemmesnekrede regnskapsprinsipper. <https://www.dn.no/kreditt/kreditt/bank/forbrukslan/innlegg-bank-med-hjemmesnekrede-regnskapsprinsipper/2-1-764355>
- IAS 1 - Presentasjon av finansregnskap. International Accounting Standards Board (IASB). ().
- IAS 32 - Finansielle instrumenter - Presentasjon. International Accounting Standards Board (IASB). ().
- IAS 39 - Finansielle instrumenter - Innregning og måling. International Accounting Standards Board (IASB). ().
- IASB. (2014). Basis for Conclusions on IFRS 9 Financial Instruments [Hentet: 10.Mars 2020]. https://library.croneri.co.uk/cch_uk/iast/ifrs9-basis-200911
- IFRS 7 - Finansielle instrumenter - Opplysninger. International Accounting Standards Board (IASB). ().
- IFRS 9 - Finansielle instrumenter. International Accounting Standards Board (IASB). ().
- IFRS i Norge : en håndbok (8. utg. Anne-Cathrine Bernhoft, Steinar Sars Kvifte, Kjell Ove Røsok (red.)). (2018). *Bergen*, Fagbokforl.
- Ikano Bank. (2019). Annual report 2018. https://ikanobank.se/-/media/sweden/digitalstore/b2c/om-banken/ekonomisk-information/arsredovisningar/ikano_bank_ab_annual_report_2018.pdf?la=sv-se

- International Accounting Standards Board (IASB). (2014). Project Summary. <https://www.ifs.org/-/media/project/financial-instruments/project-summaries/ifs-9-project-summary-july-2014.pdf>
- Jyske Bank. (2019). Annual Report 2018. https://investor.jyskebank.com/wps/wcm/connect/jbc/059e83c3-d632-4514-8fad-6f8ee1384598/Jyske+Bank+Annual+Report+2018.pdf?MOD=AJPERES&CONVERT_TO=url&CACHEID=ROOTWORKSPACE.Z18-P20418S0N05640Q0MBPDF1666-059e83c3-d632-4514-8fad-6f8ee1384598-mNhnF4b
- Kinserdal, F. (2015). Når virkelig verdi er så vanskelig å beregne, er det da overhodet relevant i regnskapet? *Magma*, 18(1), 22–31. <https://www.magma.no/nar-virkelig-verdi-er-sa-vanskelig-a-beregne-er-det-da-overhodet-relevant-i-regnskapet>
- Komplett Bank. (2019). Årsrapport 2018. <https://ir.komplettbank.com/-/media/komplett/investor-relations/reports/2018/komplett-bank-asa---annual-report-2018-no.ashx>
- Laux, C. & Leuz, C. (2009). The crisis of fair-value accounting: Making sense of the recent debate. *Accounting, Organizations and Society*, 34(6), 826–834. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.aos.2009.04.003>
- Lloyd, S. (2014). IFRS 9: A Complete Package for Investors, Investor Perspectives–July 2014. London: IFRS Foundation Publications Department. <https://www.ifs.org/-/media/feature/resources-for/investors/investor-perspectives/investor-perspective-jul-2014.pdf>
- Madsen, R. (2015a). Klassifisering og måling av finansielle instrumenter. *Revisjon og Regnskap*, (2), 37–38. <https://www.revregn.no/asset/pdf/2015/2-37-8.pdf>
- Madsen, R. (2015b). Ny IFRS for finansielle instrumenter. *Magma*, 18(1), 40–46. <https://www.magma.no/ny-ifs-for-finansielle-instrumenter>
- Mariathanan, M. & Merrouche, O. (2014). The manipulation of basel risk-weights. *Journal of Financial Intermediation*, 23(3), 300–321. <https://doi.org/10.1016/j.jfi.2014.04.004>
- Myrbakken, E. (2018). IFRS på norsk : forskrift om internasjonale regnskapsstandarder (7. utg.). Bergen, Fagbokforl.
- Nordea. (2019). Annual Report 2018. <https://www.nordea.com/Images/33-304448/Annual>
- Novotny-Farkas, Z. (2016). The Interaction of the IFRS 9 Expected Loss Approach with Supervisory Rules and Implications for Financial Stability. *Accounting in Europe*, 13(2), 197–227. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17449480.2016.1210180>

- OP Corporate Bank. (2019). OP Corporate Bank plc Report by the Board of Directors and Financial Statements 2018. <https://www.op.fi/documents/209474/31336397/OP+Corporate+Bank+plc+Report+by+the+Board+of+Directors+and+Financial+Statements+2018/fa4f066f-b246-00e6-228b-ae405e91bacb>
- Pareto Bank. (2019). Årsrapport 2018. <https://paretobank.no/wp-content/uploads/2019/12/Pareto-Bank-ASA-Arsrapport-2018.pdf>
- Pérez, D., Salas-Fumás, V. & Saurina, J. (2008). Earnings and Capital Management in Alternative Loan Loss Provision Regulatory Regimes. *European Accounting Review*, 17(3), 423–445. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09638180802016742>
- Plantin, G., Sapra, H. & Shin, H. S. (2008). Marking-to-Market: Panacea or Pandora's Box?(Report). *Journal of Accounting Research*, 46(2), 435. <https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2008.00281.x>
- Ringkjøbing Landbobank. (2019). Annual Report 2018. https://investor.jyskebank.com/wps/wcm/connect/jbc/059e83c3-d632-4514-8fad-6f8ee1384598/Jyske+Bank+Annual+Report+2018.pdf?MOD=AJPERES&CONVERT_TO=url&CACHEID=ROOTWORKSPACE.Z18_P20418S0N05640Q0MBPDT1666-059e83c3-d632-4514-8fad-6f8ee1384598-mNhnF4b
- Sbanken. (2019). Årsrapport 2018. <https://sbanken.no/globalassets/investor-relations/pdf/sbanken-asa---norsk.pdf>
- Scarlata, J. G., Sole, J. & Novoa, A. (2009). Procyclicality and Fair Value Accounting. *IMF Working Papers*, 09(39), 1. <https://www.bis.org/bcbs/events/cbrworkshop09/novoascarlatasole.pdf>
- SEB. (2019). Annual report 2018. https://sebgroup.com/siteassets/investor_relations1/annual_reports/annual_report_2018.pdf
- Shrieves, R. E. & Dahl, D. (2003). Discretionary accounting and the behavior of Japanese banks under financial duress. *Journal of Banking and Finance*, 27(7), 1219–1243. [https://doi.org/10.1016/S0378-4266\(02\)00252-2](https://doi.org/10.1016/S0378-4266(02)00252-2)
- Spar Nord. (2019). Annual Report 2018. <https://media.sparnord.dk/com/investor/financial-communication/reports/2018/annual-report-2018.pdf>
- Sparebank 1 SMN. (2019). Årsrapport 2018. <https://aarsrapport.smn.no/2018/>

Sparebank 1 SR-Bank. (2019). Årsrapport 2018. https://www.sparebank1.no/content/dam/SB1/bank/sr-bank/om-oss/Investor/Rapporter/2018/Aarsrapport_2018.pdf

Svenska Handelsbanken. (2019). Annual report 2018. <https://vp292.alertir.com/afw/files/press/handelsbanken/201902138331-1.pdf>

Swedbank. (2019). Annual report 2018. <https://online.swedbank.se/ConditionsEarchive/download?bankid=1111&id=WEBDOC-PRODE29146126>

Syd Bank. (2019). Annual Report 2018. <https://www.sydbank.com/wps/wcm/connect/sydbankcom/fbc32222-b930-4913-997a-383a8ae0c535/annual-report-2018.pdf?MOD=AJPERES&CVID=mD4btsN>

Ålandsbanken. (2019). Annual Report 2018. <https://www.alandsbanken.ax/uploads/pdf/result/arsredovisn2018en.pdf>

A Vedlegg tabeller

Tabell 2: Tabellarisk fremstilling av ulike beregninger som er foretatt i studien. Effekter som er ekskludert fra tabellen er presentert i egne figurer. Fra venstre vises forventet tap (ECL) i de tre trinnene i prosent av brutto utlån. Deretter vises ECL i trinn 3 under IFRS 9 i prosent av de individuelle tapsavsetningene under IAS 39. Tabellen viser også bankenes endring i måling til virkelig verdi og amortisert kost som følge av IFRS 9. Tabellen tar for seg disse resultatene for hver enkelt bank for deretter å beregne det totale akkumulerte gjennomsnittet for alle bankene.

Banker	Trinn 1 ECL i % av brt.utlån	Trinn 2 ECL i % av brt.utlån	Trinn 3 ECL i % av brt.utlån	Trinn 1 utlån i % av tot.utlån	Trinn 2 utlån i % av tot.utlån	Trinn 3 utlån i % av tot.utlån	ECL trinn 3 i % av individuelle tapsavsetni nger under IAS 39	ECL i prosent av brutto utlån IFRS 9	Tapsavset ning i % av brutto utlån IAS 39	Endring måling til VV	Endring måling til AC	Endring FE	Endring FF
Aktia Bank	0,03 %	0,08 %	0,68 %	97,10 %	2,10 %	0,80 %	7,10 %	0,79 %	0,81 %	-3,30 %	1,07 %	-0,242 %	0,000 %
Avanza	0,02 %	0,04 %	0,15 %	94,70 %	5,10 %	0,20 %	0,00 %	0,21 %	0,15 %	0,00 %	0,00 %	0,000 %	0,000 %
Bank Norwegian	0,63 %	0,66 %	1,84 %	78,70 %	13,50 %	7,80 %	256,80 %	3,18 %	3,39 %	0,00 %	0,21 %	0,170 %	0,000 %
Danske Bank	0,06 %	0,20 %	0,58 %	93,10 %	4,50 %	2,40 %	-2,30 %	0,84 %	0,74 %	17,38 %	-20,18 %	-0,017 %	0,031 %
DnB	0,04 %	0,35 %	0,62 %	92,20 %	6,00 %	1,70 %	-0,04 %	1,01 %	0,82 %	-38,95 %	25,57 %	-0,015 %	0,000 %
Jyske Bank	0,14 %	0,29 %	0,89 %	92,30 %	4,90 %	2,70 %	10,90 %	1,31 %	1,09 %	0,00 %	0,00 %	0,000 %	0,000 %
Komplett Bank	1,40 %	1,62 %	2,21 %	78,39 %	14,38 %	7,23 %	0,00 %	5,23 %	2,41 %	0,00 %	0,00 %	0,000 %	0,000 %
Nordea	0,06 %	0,15 %	0,76 %	91,83 %	5,90 %	2,27 %	-6,20 %	0,97 %	0,98 %	-0,11 %	-12,11 %	-0,020 %	0,010 %
OP Corporate Bank	0,11 %	0,16 %	1,12 %	90,10 %	8,10 %	1,80 %	16,10 %	1,39 %	1,21 %	0,35 %	-0,26 %	-0,078 %	0,000 %
Pareto	0,20 %	0,29 %	0,41 %	94,68 %	2,80 %	2,51 %	1,60 %	0,90 %	0,90 %	0,00 %	0,04 %	0,030 %	0,000 %
Sbanken	0,02 %	0,03 %	0,14 %	96,12 %	3,44 %	0,44 %	-25,10 %	0,19 %	0,20 %	0,00 %	0,00 %	0,010 %	0,004 %
SEB	0,05 %	0,09 %	0,26 %	93,70 %	5,60 %	0,70 %	18,40 %	0,41 %	0,30 %	4,67 %	-2,21 %	0,000 %	0,000 %
SMN	0,08 %	0,24 %	0,70 %	85,92 %	9,69 %	1,47 %	1,70 %	1,01 %	1,00 %	207,61 %	-52,62 %	-0,010 %	0,000 %
Spar Nord	0,20 %	0,60 %	3,09 %	73,60 %	20,00 %	6,40 %	8,30 %	3,89 %	3,38 %	0,00 %	-0,46 %	-0,325 %	0,065 %
Sparebank 1-SR Bank	0,14 %	0,27 %	0,42 %	89,60 %	9,20 %	1,20 %	9,80 %	0,82 %	0,77 %	126,49 %	-40,13 %	0,010 %	0,046 %
Svenska Handelsbanken	0,02 %	0,03 %	0,23 %	98,00 %	1,50 %	0,50 %	-6,80 %	0,27 %	0,25 %	-0,30 %	0,03 %	-0,020 %	0,000 %
Swedbank	0,03 %	0,16 %	0,21 %	91,50 %	7,80 %	0,70 %	4,00 %	0,40 %	0,26 %	-21,54 %	5,17 %	-0,100 %	0,000 %
Sydbank	0,22 %	2,30 %	2,40 %	86,70 %	8,80 %	4,50 %	-37,60 %	4,92 %	4,31 %	0,00 %	0,00 %	0,000 %	0,000 %
Ålandsbanken	0,04 %	0,03 %	0,25 %	92,10 %	7,60 %	0,30 %	16,50 %	0,31 %	0,26 %	-14,57 %	1,81 %	-0,069 %	0,005 %
Akkumulert gjennomsnitt	0,18 %	0,40 %	0,89 %	90,02 %	7,42 %	2,40 %	14,38 %	1,48 %	1,22 %	14,62 %	-4,95 %	-0,036 %	0,009 %

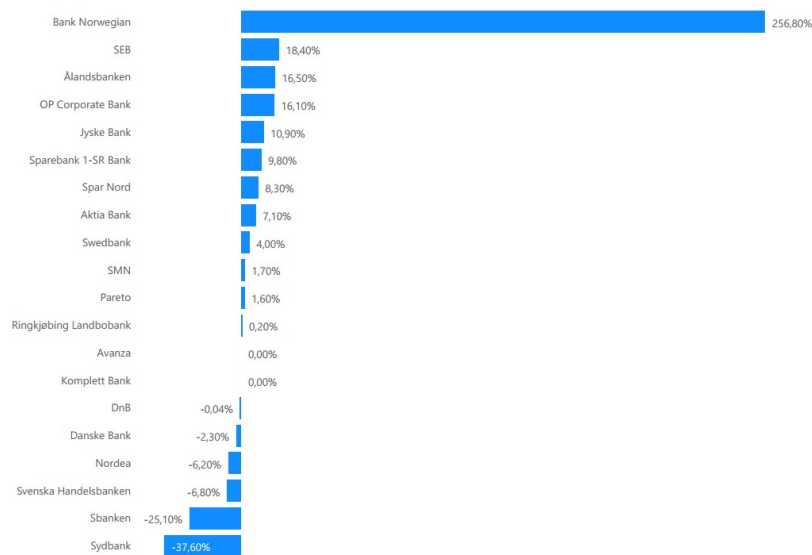
Tabell 3: Oversikt over noteopplysninger. Tabellen presenterer resultater fra den kvalitative gjennomgangen av noteopplysningene bankene har gitt i årsrapportene for 2018.

	Benyttes det kvantitative og kvalitative indikatorer for å vurdere SICR?	Brukes 30 dagers presumsjonen for SICR?	Brukes det andre kvalitative indikatorer enn makroøkonomisk informasjon?	Brukes sikringsbokføring etter IFRS 9?	Defineres mislighold og kriterier for dette?	Fases EK effekten inn?	Forklares migrering nedover trinnene?	Forklares migrering oppover i trinnene?	Opplyst om PD*1.LGD* EAD tilnærming en til ECL?	Oppgitt antall variable?	Oppgitt antall scenarier?	Benytter foretak makroøkonomiske scenarier i sin modellering?	Brukes det eksterne informasjon i modelleringen?	Har sensitivitetsanalyse?	Har ikke sensitivitetsanalyse?	ECL identifisert som kilde til esimerings usikkerhet?
Aktia	Ja	Ja	Ja	Nei	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	4	Ikke oppgitt	Ikke oppgitt	Nei	Nei	Ja	Ja
Bank Norwegian	Ja	Ja	Ja	Ikke oppgitt	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja	3	3	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja
Danske Bank	Ja	Ja	Ja	Nei	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja	7	3	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja
Dnb	Ja	Ja	Ja	Nei	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja	Ikke oppgitt	Ikke oppgitt	Ja	Ja	Nei	Ja	Ja
Jyske Bank	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja	Ikke oppgitt	4	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja
Komplett Bank	Ja	Ja	Ja	Ikke oppgitt	Ja	Ja	Nei	Ja	Ja	Ikke oppgitt	Ikke oppgitt	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja
Nordea	Ja	Ja	Ja	Nei	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja	4	3	Ja	Ja	Nei	Ja	Ja
OP Corporate Bank	Ja	Ja	Ja	Nei	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja	7	3	Ja	Ja	Ja	Nei	Ja
Pareto	Ja	Ja	Ja	Ikke oppgitt	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja	5	4	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja
Ringkjøbing Landbobank	Ja	Ja	Ja	Ikke oppgitt	Ja	Ja	Nei	Ja	Ja	3	Ikke oppgitt	Ja	Ja	Ja	Nei	Ja
Sbanken	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nei	Ja	Ja	Ja	4	3	Ja	Ja	Nei	Ja	Ja
SEB	Ja	Ja	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Ja	Ja	Ikke oppgitt	3	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja
SMN	Ja	Ja	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Ja	Ja	2	3	Ja	Ja	Ja	Nei	Ja
Spar Nord	Ja	Ja	Nei	Nei	Ja	Nei	Ja	Ja	Ja	4	3	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja
Svenska Handelsbanken	Ja	Ja	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Ja	Ja	5	3	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja
Swedbank	Ja	Ja	Ja	Ikke oppgitt	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja	5	3	Ja	Ja	Ja	Nei	Ja
Sydbank	Ja	Ja	Ja	Ikke oppgitt	Ja	Ja	Nei	Ja	Ja	Ikke oppgitt	3	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja
Ålandsbanken	Ja	Ja	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Ja	Ja	5	3	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja
Avanza	Ja	Nei	Nei	Ikke oppgitt	Ja	Nei	Ja	Ja	Ja	Ikke oppgitt	3	Ja	Ja	Nei	Ja	Nei
Sparebanken SR	Nei	Nei	Nei	Ja	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja	Ikke oppgitt	Ikke oppgitt	Nei	Nei	Ja	Nei	Ja

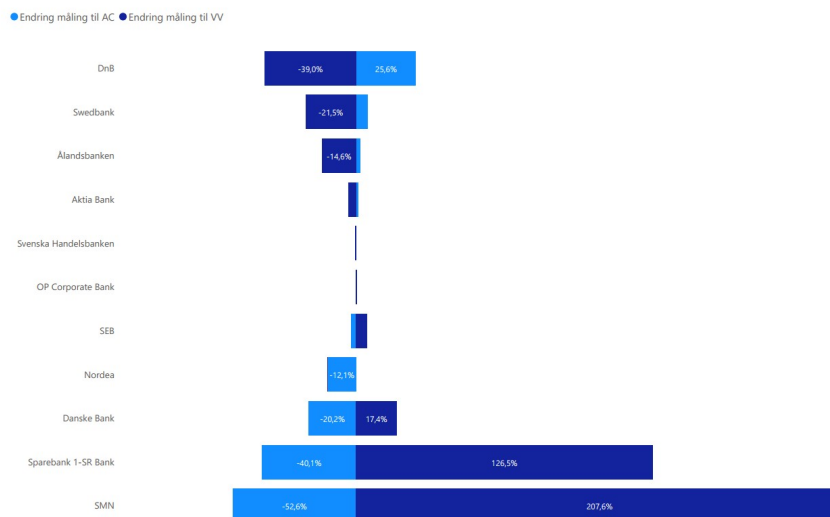
Tabell 4: Geografisk sammenligning mellom landene. EK-effekt, endring i tapsavsetninger og tapsavsetninger i prosent av utlån er beregnet ved akkumulert gjennomsnitt.

Land	EK-effekt	Endring tapsavsetninger	ECL i prosent av brt.utlån IFRS 9	Tapsavsetning i prosent av brt.utlån IAS 39	Har sensitivitetsanalyser	Ikke oppgitt antall scenarier	Ikke oppgitt antall variable	Fases EK effekten inn?
Danmark	-1,44 %		13,82 %	2,74 %	2,72 %	0	1	2
Finland	-1,49 %		10,49 %	0,87 %	0,82 %	3	1	0
Norge	-1,24 %		18,89 %	1,76 %	1,36 %	3	3	3
Sverige	-0,37 %		32,65 %	0,32 %	0,24 %	3	0	2

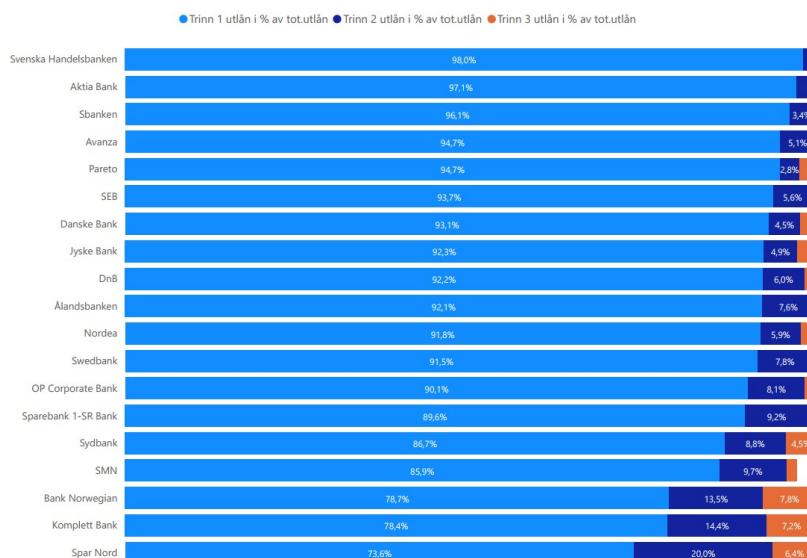
B Vedlegg figurer

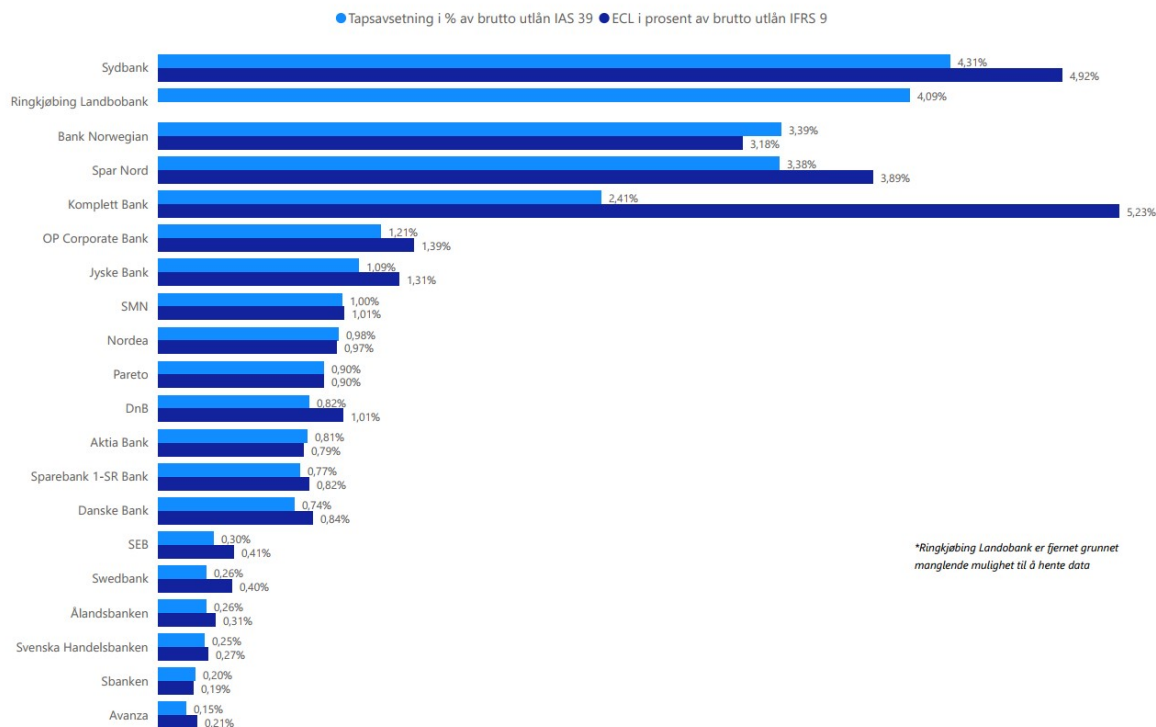
Figur 7: Trinn 3 under IFRS 9 representerer misligholdte engasjementer og individuelle tapsavsetninger under IAS 39 representerte misligholdte engasjementer under daværende standard. Figuren viser dermed hvordan ECL i trinn 3 under IFRS 9 er i forhold til de individuelle tapsavsetningene under IAS 39.

Figur 8: Endring i måling til virkelig verdi og amortisert kost. Figuren viser hvordan målingen av finansielle eiendeler har endret seg ved overgangen fra IAS 39 til IFRS 9. Figuren viser kun de bankene som har opplevd en endring.

Figur 9: Oversikt over foretakenes utlån fordelt på de tre trinnene. Fra venstre vises utlån som er klassifisert til trinn 1 (ingen økning i kredittrisiko siden føregangsinnregning). Videre vises trinn 2 (utlån som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden førstegangsinnregning) og trinn 3 (utlån som er klassifisert som misligholdt) i prosent av de totale utlånene til bankene. Som forventet er mesteparten av utlånene klassifisert til trinn 1.

Figur 10: Sammenligning av hvordan tap i prosent av utlån har endret seg fra IAS 39 til IFRS 9. Tapsavsetninger i prosent av brutto utlån under IAS 39 er illustrert i lyseblå/øvre stolpe mens tapsavsetninger i prosent av brutto utlån under IFRS 9 er vist i mørkeblå/nedre stolpe for hver av bankene.

